

Onderzoeksverslag wereldoriëntatie



Figuur 1: Interactieve globe
uit [<https://www.singel.com/clementoni-interactieve-globe-clementoni.html>]

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Probleemanalyse	3
3. Theoretisch kader	4
3.1. Wereldoriëntatie	4
3.1.1 Eisen wereldoriëntatie	4
3.1.2 Kwaliteit van wereldoriëntatie verbeteren	4
3.1.3 Het gebruik van methodes in het hedendaags onderwijs.....	4
3.1.4 Het kiezen van een nieuwe methode.....	5
3.2. Kerndoelen wereldoriëntatie	6
3.3. 21e-eeuwse vaardigheden	7
3.4. Omgevingsonderwijs	8
3.5. Ontdekkend en onderzoekend leren en wereldoriëntatie	9
3.6. Presentatievaardigheden bij wereldoriëntatie	10
3.7. Wereldoriëntatie kijkwijzers	10
3.8. Terug- en vooruitblik	18
4. Probleemstelling.....	19
4.1. Doelomschrijving.....	19
4.1.1. Vaststellen probleemstelling.....	19
4.1.2. Onderzoeksvraag.....	19
4.1.3. Deelvragen.....	19
4.2. Hypothese	19
5. Onderzoek aanpak.....	19
5.1. Onderzoeksgroep	19
5.2. Methode dataverzameling	20
5.3. Proces dataverzameling	22
5.4. Dataverwerking	22
5.5. Ethische kwesties	22
5.6. Tjdpad.....	23
6. Resultaten.....	24
6.1. Proces van dataverzameling.....	24
6.2. Data analyse	24
7. Conclusie, aanbeveling en discussie.....	31
7.1. Conclusie en aanbeveling	31
7.3. Discussie	32
8. Samenvatting.....	33

Bibliografie	34
Bijlage 1	36
Bijlage 2	38
Bijlage 3	40

1. Inleiding

De basisschool wil graag vanaf schooljaar 2019-2020 een nieuwe methode voor wereldoriëntatie aanschaffen. Het aanbod van methodes is ruim en daarom vraagt de school van mij om uit te kijken naar een methode die geschikt is voor de basisschool. Voordat er een nieuwe methode aangeschaft zal worden zal ik onderzoeken wat de visie van de leerkrachten op het vak wereldoriëntatie is. Naar aanleiding van de resultaten uit het onderzoek zal ik een aanbeveling doen voor een methode. Om een juiste keuze te maken word ik in het onderdeel 'methode aanbevelen' bijgestaan door twee leerkrachten van de school. Samen vormen wij de werkgroep 'WO'. Voorafgaand aan mijn onderzoek heeft de school aangegeven dat er behoefte is aan een methode die ingaat op presentatievaardigheden van de kinderen, mee gaat met de 21^e -eeuwse vaardigheden en in de methode ook het ontdekkend en onderzoekend leren bij kinderen stimuleert. Dit zijn de speerpunten waarop ik mij richt. Het aangedragen onderwerp voor dit onderzoek komt natuurlijk vanuit de school maar spreekt mij aan omdat ik de vakspecialisatie natuur & techniek volg. Voor deze vakken heb ik een visie ontwikkeld, ik ben erg benieuwd of de visie van de leerkrachten hierbij aansluit.

2. Probleemanalyse

Een techniek voor het beschrijven van een praktijkprobleem is de 5xW+H-methode (Migchelbrink, 2008). De vragen van deze methode zijn:

- Wat is het probleem?
- Wie heeft te kampen met het probleem?
- Wanneer treedt het probleem op?
- Waarom is het een probleem?
- Waar doet het probleem zich voor?
- Hoe is het probleem ontstaan?

De basisschool volgt voor de wereld oriënterende vakken op dit moment de methodes Naut, Meander en Brandaan van Malmberg. De eerste jaren na de aanschaf van deze methode hebben de leerkrachten de methode trouw gevolgd. De leerkracht van groep 5 loopt ertegenaan dat de leerstof die de methode biedt niet dusdanig overgebracht wordt dat de stof beklijft. Het probleem is de hoeveelheid stof en de manier van verwerking dat in de methode wordt aangeboden. Volgens Les in Taal (n.d.) heeft wereldoriëntatie raakvlakken met begrijpend lezen. Bij het onderwijs in de wereld oriënterende vakken worden teksten met veelal nieuwe vaktaal aangeboden en worden vragen gesteld over de tekst. Dit is nu juist het punt waar de leerkracht van groep 5 tegenaan loopt. Zij ziet tijdens de lessen dat leerlingen lang zwoegen om de tekst door te komen. Daarnaast is er aangegeven dat leerlingen op deze manier geen plezier ervaren aan de wereld oriënterende vakken. Door deze manier van lesgeven onthouden de leerlingen weinig van de aangeboden stof. Ook de leerkrachten van de groepen 6, 7 en 8 geven aan problemen te hebben met de huidige methode. In deze groepen kunnen de leerlingen weliswaar de tekst goed lezen en begrijpen maar volgens hen is de didactische aanpak van niet passend bij de behoeftes van de leerlingen. Ook hier merken de leerkrachten dat de stof hierdoor niet beklijft. De leerkrachten van groep 7 en 8 hebben zelfs ervoor gekozen de reguliere werkboeken bij de methode niet altijd meer te gebruiken. De leerlingen verwerken de aangeboden lesstof uit de methode in een presentatie. Ze maken dus wel gebruik van de bronnenboeken. In de bronnenboeken is voldoende en begrijpelijke informatie te vinden. De methodes die nu gehanteerd worden sluiten aan bij de kerndoelen. De leerkrachten zijn tevreden over de aangeboden inhoud. De leerlingen worden gestimuleerd om door middel van samenwerken informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp waarna ze na een periode van onderzoek hun informatie delen met klasgenoten door middel van presentatie. Volgens Kok (2018) is presenteren een waardevolle training en voorbereiding op het dagelijkse werklevens en hoort dit bij het

lesprogramma van de basisschool. Bij deze mening sluiten de leerkrachten van groep 7 en 8 zich aan. Ze geven aan dat deze manier op dit moment wel werkt maar niet ideaal is. Er is behoefte aan een methode die aansluit bij de visie van de leerkrachten.

3. Theoretisch kader

3.1. Wereldoriëntatie

Volgens het taaluniversum (2019) is de term wereldoriëntatie een verzamelterm voor de vakken aardrijkskunde, geschiedenis en de koppeling van deze vakken aan de actualiteit. Basisonderwijs Advies (n.d.) schrijft over een verzamelnaam voor de vakken Geschiedenis, Aardrijkskunde en Natuur & Techniek. Er worden één of meerdere van deze vakken bedoeld, als een school spreekt over wereldoriëntatie.

3.1.1 Eisen wereldoriëntatie

De Inspectie van het Onderwijs (2016) vindt het van belang dat kinderen zich breed ontwikkelen. Naast rekenen, taal en lezen dragen bewegingsonderwijs, kunstzinnige oriëntatie en de wereld oriënterende vakken, volgens hen, bij aan deze brede ontwikkeling. In de Wet op primair onderwijs komt wereldoriëntatie als kennisgebied niet voor, maar veel scholen gebruiken dit begrip als verzamelnaam voor de kennisgebieden ruimte, tijd en natuur/techniek. Ook zijn er scholen die wereldoriëntatie nog breder opvatten. Voor de inrichting van het onderwijs in wereld oriëntatie worden scholen geheel vrij gelaten. Richtinggevend hierbij zijn de kerndoelen.

3.1.2 Kwaliteit van wereldoriëntatie verbeteren

Om de kwaliteit van het wereldoriëntatieonderwijs te verbeteren kunnen scholen volgens de Inspectie van het Onderwijs (2016) verschillende invalshoeken kiezen om dit te realiseren. Ten eerste kan er een doorgaande lijn in leerstofaanbod worden gerealiseerd van groep 1 tot en met 8. Ook is het mogelijk dat er wordt gekozen voor een samenhang in leerstofaanbod. Leerlingen leren hierdoor verbanden te leggen tussen wat ze leren op school en wat ze zien in de wereld. Een derde optie is het integreren van wereldoriëntatie en taalontwikkeling. Een vierde mogelijkheid is het creëren van een inspirerende en activerende vormgeving van de lessen. Het is belangrijk dat de leeromgeving het leren uitlokt. Door gebruik te maken van vernieuwende werkvormen zullen de leerlingen uitgedaagd worden. Wereld oriëntatie is bij uitstek het vakgebied waarbij concrete materialen leerlingen zal stimuleren. Het laatste punt dat wordt beschreven is dat de leerkracht zicht moet krijgen op de ontwikkeling van de vaardigheden en kennis van de leerlingen. Om hierop zicht te krijgen is toetsing, door gebruik te maken van methodetoetsen, niet de enige optie. Om zicht te krijgen op de vorderingen kunnen ook producten van leerlingen zeer informatief zijn. Het is daarbij wel van belang dat voorafgaand aan de opdracht duidelijke (beoordelings)criteria worden gegeven.

3.1.3 Het gebruik van methodes in het hedendaags onderwijs.

Leerkrachten kunnen een methode op verschillende manieren hanteren. Bakx et al. (2012) onderscheiden drie manieren. Een leerkracht die de methode wil gebruiken zoals deze bedoeld is werkt methode gestuurd. Het is hierbij van belang dat hij de visie waarop de betreffende methode gebaseerd is, de kernbegrippen en de leerlijn in de methode en de leerdoelen, voordat hij de methode gebruikt, goed bestudeert. Het voordeel van deze manier van werken is dat alle belangrijke leerdoelen aan bod komen en de voorbereiding relatief beperkt is, als de methode op een goede manier gebruikt wordt. Het nadeel van het hanteren van een methode is dat, de leerkracht maar zeer beperkt kan inspelen op de behoefte van de individuele leerling. Mogelijkheden die zich voordoen om bepaalde inzichten en vaardigheden te leren zoals bijvoorbeeld tijdens excursies of gebeurtenissen uit het dagelijks leven van de leerlingen worden beperkt aangegrepen. Leerkrachten

kunnen er ook voor kiezen om sommige onderdelen uit een methode te vervangen door zelfbedachte leeractiviteiten. De leerkracht heeft hierbij de methode als uitgangspunt. Op deze manier kunnen leerkrachten beter inspelen op de behoeften van leerlingen, meer afwisseling in leeractiviteiten bereiken en beter gebruik maken van kansen die zich voordoen als bijvoorbeeld iets uit de actualiteit in de belangstelling staat van de leerlingen. Het is hierbij van belang dat de leerkracht de kernbegrippen of leerlijn van de methode goed in zijn hoofd heeft en weet welke leerdoelen via leeractiviteiten kunnen worden bereikt en welke leerdoelen via de methode worden bereikt. Leerkrachten kunnen ook zelf leeractiviteiten ontwerpen en de methode als bronnenboek gebruiken. De leerlijn en/of kernbegrippen en eventuele opgaven uit de methode worden in dit geval vaak alleen gebruikt. Een voordeel van deze manier van werken is dat de leerkracht mogelijkheden en kansen kan benutten om leeractiviteiten te ontwerpen waar leerlingen veel van kunnen leren door ze laten aan te sluiten bij de beleavingswereld, de actualiteit, internet en computerprogramma's en de omgeving van de school. De leerkracht in dit geval zijn expertises, creativiteit, kwaliteit en hobby's benutten. Een ander voordeel is dat een school zelf accenten kan leggen in wat ze de leerlingen wil leren. Uiteraard binnen de kaders van de kerndoelen. Hiermee kan een school zich op een bepaalde manier profileren. Het nadeel van het zelf ontwerpen van lesactiviteiten is dat leerkrachten de leerlijnen en kernbegrippen moeten beheersen, passende leeractiviteiten moeten kunnen ontwerpen en moeten zorgen voor een doorgaande lijn. Kortom, het kost meer tijd om op deze betekenisvolle manier te werken (Bakx et al., 2012).

3.1.4 Het kiezen van een nieuwe methode

Volgens Simons 2018 zijn er tegenwoordig talloze methodes te vinden die een school helpen om leerlingen kennis te laten maken met de wereld. Iedere methode heeft een eigen insteek op het gebied van wereldoriëntatie. De ene methode biedt de zaakvakken geschiedenis, aardrijkskunde en natuur en techniek apart van elkaar aan, de andere methode werkt middels een geïntegreerde aanpak. Zo zijn er ook methodes die veel aandacht besteden aan de 21ste-eeuwse vaardigheden en legt een andere methode juist de focus op kennisontwikkeling. Op het gebied van het aanbieden van de kerndoelen is er geen verschil; in alle bestaande zaakvakmethodes worden de kerndoelen gedekt. De manier waarop de kerndoelen worden aangeboden verschilt echter per methode, zo ook de wijze waarop er aandacht wordt besteed aan bijvoorbeeld vaardigheden, talentontwikkeling of het 'leren leren' (Simons, 2018).

Bij de keuze voor een nieuwe methode is de meest belangrijke factor de visie op onderwijs. Wat willen de leerkrachten dat kinderen leren en hoe zetten ze daar wereldoriëntatie voor in? Het is dus van belang dat eerst de schoolvisie duidelijk is. De leerkrachten van een school moeten goed weten wat ze met de zaakvakken willen bereiken. Wereldoriëntatie kan namelijk voor meer worden ingezet dan 'slechts' het behalen van kerndoelen. De kernvraag is volgens de cirkel van Simon Sinek: "Waarom doen we wat we doen?". De keuzes die een school maakt binnen het curriculum, dus ook binnen wereldoriëntatie, zijn afhankelijk van de manier waarop de school aankijkt tegen bepaalde, wetenschappelijke, zaken. Een school moet volgens Simons (2018) voor ogen hebben wat het doel van hun onderwijs is, wat de leerlingen volgens de school nodig hebben wanneer ze de school verlaten en wat ze het meest belangrijk vinden om leerlingen mee te geven binnen de wereldoriëntatie leertijd. Kortom: Waar wil je als school staan en waar sta je? Wat heb je hiervoor nodig, en wat is de rol van de wereld oriënterende vakken hierin? Wanneer een school deze punten duidelijk heeft bepaald kan er gekeken worden naar de invulling hiervan. De school zal moeten bedenken op welke manier ze het zaakvakonderwijs willen vormgeven en wat hierin de rol van zowel de leerkracht als leerling is. Wanneer de visie gevormd is en er duidelijk is hoe het zaakvakonderwijs hieraan tegemoet komt kan er gezocht worden naar een nieuwe zaakvakmethode (Simons, 2018).

3.2. Kerndoelen wereldoriëntatie

De Inspectie van Onderwijs (2016) schrijft dat scholen geheel vrij zijn in de manier waarop zij het onderwijs in wereldoriëntatie inrichten. Richtinggevend hierbij zijn de kerndoelen. De kerndoelen zijn opgesteld door het nationaal expertisecentrum voor leerplanontwikkeling, SLO (2009). Voor de kerndoelen; zie bijlage 2.

Stichting Leerplan Ontwikkeling (2009) schrijft dat leerlingen zich oriënteren op de natuurlijke omgeving en op de verschijnselen die zich daarin voordoen, in het leergebied 'Oriëntatie op jezelf en de wereld' oftewel wereldoriëntatie. Ze oriënteren zich ook op de wereld, veraf, dichtbij, toen en nu daarbij wordt er ook gekeken naar het cultureel erfgoed.

Kinderen zijn volgens SLO (2009) voortdurend op zoek om zichzelf en de wereld te verkennen. Ze zijn nieuwsgierig. Deze ontwikkelingsbehoefte is voor dit leergebied een aangrijpingspunt. Tegelijk stelt de samenleving haar eisen. Het onderwijs bereidt de kinderen voor op de taken die ze nu en later zullen moeten vervullen. Het gaat hierbij om rollen als burger in een democratische rechtstaat. Voorwaarden voor samenleven zijn kennis over inzicht in belangrijke normen en waarden en weten hoe daarnaar te handelen. Tolerantie en respect zijn hier verschijningsvormen van. Door te werken aan de kerndoelen worden kinderen hier goed op voorbereid.

Bij het oriënteren op de natuur gaat het om natuurverschijnselen, planten, dieren en jezelf. Bij oriëntatie op de wereld gaat het om de vorming van een wereldbeeld in tijd en ruimte. Aan de hand van gebieden en met behulp van kaartvaardigheden ontwikkelen kinderen een geografisch wereldbeeld. Wanneer ze dit kunnen hebben kinderen kennis van historische verschijnselen in delen van de wereld en van chronologie. Aan de hand van actuele onderwerpen leren kinderen hun wereldbeeld (over henzelf en de wereld) voortdurend 'bij de tijd' te brengen.

Onderwijsinhouden over mensen, de natuur en de wereld worden waar mogelijk in samenhang aangeboden. Dit draagt bij aan vermindering van overladenheid van het onderwijsprogramma en komt het 'begrijpen' door de leerlingen ten goede. Inhouden uit andere leergebieden worden ook betrokken op de 'oriëntatie op jezelf en de wereld'. Voorbeelden hiervan zijn het meten en verwerken van informatie in onder andere tabellen, tijdlijn en grafieken (rekenen/wiskunde), het lezen en maken van teksten (begrijpend lezen) en het gebruik van beelden en beeldend materiaal (kunstzinnige oriëntatie). Het is belangrijk om leerlingen zicht te geven op betekenis en samenhang schrijft SLO.

Stichting Leerplan Ontwikkeling (2009) heeft de kerndoelen die behoren tot 'Oriëntatie op jezelf en de wereld' opgedeeld in vier domeinen. Deze vier domeinen zijn mens & samenleving, natuur & techniek, ruimte en tijd. Maatschappelijke thema's als gezondheid, milieu en consumentengedrag komt aan bod in het domein 'Mens en samenleving'. Onderwerpen als plant, dier en mens komen aan de orde bij 'Natuur en techniek', evenals natuurkundige onderwerpen als magnetisme, licht en geluid. Het vak aardrijkskunde komt naar voren in het domein 'Ruimte'. Kinderen leren hierbij topografische vaardigheden te ontwikkelen en leren over de inrichting van de omgeving. Leren over de geschiedenis van Nederland en het ontwikkelen van historisch besef komt in het domein 'Tijd' aan bod.

3.3. 21e-eeuwse vaardigheden

Voor de keuze van een nieuwe methode voor de basisschool het van belang dat er gekeken wordt naar de inzet van de 21^e-eeuwse vaardigheden. De directeur van de basisschool sprak uit dat deze vaardigheden op dit moment een grote rol spelen wanneer er een keuze gemaakt moet worden voor het aanstellen van een nieuwe methode.

Bakx et al. (2012) beschrijven dat het onderwijs onder andere als taak heeft leerlingen voor te bereiden op hun toekomst. In de laatste decennia gaan de ontwikkelingen echter zo snel, dat het moeilijk is om te voorspellen hoe de toekomst voor deze kinderen er uit zal zien. Veel kinderen zullen in de toekomst een beroep uitoefenen waarvan we nu nog niet weten dat deze zal bestaan. Het is daarom belangrijk om de vraag te stellen wat voor deze kinderen van belang is om te leren. We kunnen de toekomst niet precies voorspellen maar wel een aantal ontwikkelingen die die er doorgemaakt zullen worden. De vraag is wat ontwikkelingen op het gebied van globalisering, internationalisering en duurzaamheid betekenen voor ons onderwijs. Momenteel staan de 21^e - eeuwse vaardigheden, dit zijn de vaardigheden die mensen nodig hebben in de 21e eeuw, volop in de belangstelling. De volgende vaardigheden die in de toekomst van belang zijn komen hierin naar voren (Bakx et al, 2012):

- *“Samenwerking*
- *Communicatie*
- *ICT-vaardigheden*
- *Sociale en culturele vaardigheden*
- *Creativiteit*
- *Kritisch denken*
- *Probleemoplossingsvaardigheden*
- *Productiviteit (zelfsturing)”* (p. 16-17).

Bakx et al. (2012) beweren dat veel leerkrachten deze vaardigheden wel belangrijk vinden maar hier vaak impliciet aandacht aan besteden. Dit komt omdat deze vaardigheden nog niet expliciet beschreven staan in het curriculum van scholen.

Om kinderen voor te kunnen bereiden op de toekomst is het volgens Bakx et al. (2012) belangrijk dat leerkrachten ‘opbrengstgericht onderwijs’ ontwerpen. Hiermee wordt bedoeld dat de leerkracht zelf leeractiviteiten ontwerpt die aansluiten bij de ontwikkeling van de leerlingen en daarbij gebruik maakt van ICT als hiermee leerprocessen versterkt kunnen worden. Dit betekent dat de leerlingen op verschillende niveaus werken en vaak bezig zijn met verschillende leeractiviteiten. De leerkracht kan gebruik maken van methodes om ideeën op te doen, om de lijn vast te houden en om er oefeningen uit te halen. Op internet staan ook allerlei lessenseries, oefeningen en opdrachten die een leerkracht kan gebruiken. Belangrijk is dat de leerkracht duidelijke doelen nastreeft en dus opbrengstgericht werkt. Leerkrachten denken samen met collega's na over wat belangrijk is om te leren voor leerlingen en in welke volgorde. De leerkracht is in staat om op basis van de leerdoelen leeractiviteiten te ontwerpen en uit te voeren en leerlingen hierbij passende feedback te geven. Ook gaat hij na of de doelen door leerlingen bereikt worden en past de hierop volgende leeractiviteiten en leerdoelen aan.

3.4. Omgevingsonderwijs

Volgens van Riessen en van Manen (2011) is omgevingsonderwijs, onderwijs waarin “de eigen leefomgeving centraal staat als uitgangspunt en object van studie” (p. 33). De wereld waarin iemand vrijwel dagelijks verkeert voor school of werk, recreatie of winkel wordt bedoeld met de eigen leefomgeving. Zeker voor kinderen is de ‘bekende omgeving’ niet zo groot. De omgeving bestaat voor hen uit enkele belangrijke knooppunten en de verbindingen daartussen. De omgeving heeft een ‘relationeel karakter’, niet alle burgers maken immers gebruik van dezelfde omgeving. Leerlingen kennen een gedeelte van hun omgeving. Ze gebruiken er doorgaans slechts een klein deel van. Sommige verschijnselen of gebouwen hebben ze nog nooit gezien terwijl ze er dagelijks langs komen. In de bekende omgeving zijn daarom ook zeker nog veel nieuws te ontdekken. Dit komt mede doordat kinderen hun omgeving vanuit hun eigen ‘referentiekaders’ bekijken. De basiszaken (her)kennen kinderen zeker maar ze hebben waarschijnlijk nog nooit gelet op de samenhang tussen het reliëf en het grondgebruik, enzovoort. Het begrip leefomgeving is iets anders dan de leefwereld. De leefomgeving is de omgeving waarin kinderen dagelijks in fysieke zin verkeren. Met de leefwereld wordt de door leerlingen bewust ervaren wereld, die, voornamelijk door de rol van de televisie groter is dan de eigen omgeving, bedoeld. Het is van belang dat omgevingsonderwijs zich in eerste instantie richt op de beperkte dagelijkse leefomgeving. Het is dus niet de bedoeling speciaal op zoek te gaan naar instellingen in de buurt waar leerlingen normaal gesproken nooit zouden komen die geografisch, architectonisch of historisch interessant zijn. Een bezoek aan zo’n instelling kan op korte afstand gelegen zijn, maar dat wil niet zeggen dat het bezoek oplevert dat de kinderen hun omgeving anders zullen gaan zien. Integendeel, ze zullen het idee krijgen dat geschiedenis alleen op speciale plaatsen gezocht moet worden. Elke omgeving is product van een historische ontwikkeling. Het doel van historisch omgevingsonderwijs is dat kinderen dit besef ontwikkelen. De verbinding tussen de wereld van het schoolvak en de wereld buiten school wordt op deze manier gelegd. Dit geldt niet alleen voor geschiedenis, maar voor alle wereld oriënterende vakken.

Van Riessen en van Manen (2011) beschrijven een heel aantal redenen waarom een school zou moeten kiezen voor omgevingsonderwijs. Zo beschrijven de auteurs onder andere dat omgevingsonderwijs dwingt tot actief en zelfstandig leren waarbij ze leren waarnemen, vragen stellen, interpreteren, analyseren, vergelijken, deduceren, enzovoort. Daarnaast beschrijven zij dat alle zintuigen in werking worden gezet in de werkelijke, driedimensionale wereld en dit leidt tot ervaringskennis en ervaringskennis dat de krachtige basis vormt voor de constructie van nieuwe kennis. Ook beschrijven van Riessen en van Manen omgevingsonderwijs de motivatie van de leerlingen bevordert, het doorbreekt de routine, niet alleen voor leerlingen maar ook zeker voor docenten, die veel meer dan in het reguliere curriculum een eigen agenda kunnen bepalen. De beschrijving van Riessen en Manen sluit aan bij de voordelen die Bakx et al. (2012) beschrijven in hun boek ‘Opbrengstgericht onderwijs ontwerpen’. Deze voordelen staan beschreven in onderdeel ‘3.1.3 Het gebruik van methodes in het hedendaags onderwijs’ in dit verslag.

3.5. Ontdekkend en onderzoekend leren en wereldoriëntatie

Kerpel (2014) beschrijft ontdekkend leren als een werkwijze die vooronderstelt dat leerlingen ergens in psychologisch opzicht aan toe zijn en daarom in staat stelt hen uit te dagen om de wereld actief te onderzoeken. Het uitgangspunt is hierbij de natuurlijke nieuwsgierigheid van de kinderen.

Bij ontdekkend leren wordt nieuwe kennis in de context geplaatst door thematisch te werken. Kinderen leren hierdoor veranderingen te zien. Het leren gaat dus niet om het leren van losse feiten. Kennis beklijft beter door nieuwe kennis en vaardigheden te verbinden aan eerder verworven kennis. Daarnaast onthoudt de leerling de leerstof beter als hij het zelf ontdekt.

Leerlingen zijn bij het ontdekkend leren actief bezig met hun leerproces. De talenten van de leerlingen worden ontwikkeld en ze leren hoe ze deze talenten optimaal kunnen inzetten. Daarnaast leren ze zelfstandig handelen en denken, initiatieven nemen, plannen, uitvoeren en reflecteren. De leerlingen leren van en met elkaar en ontdekken de zin van het leren.

Bij het ontdekkend leren wordt er gebruik gemaakt van coöperatief leren, oftewel, samenwerkend leren. Hierbij gaat het om de samenwerking tussen sterkere en zwakkere leerlingen. Door gebruik te maken van coöperatieve werkvormen, werken in bijvoorbeeld tweetallen of groepjes, wordt deze samenwerking gestimuleerd. Coöperatieve werkvormen hebben naast een cognitief doel ook het doel dat gericht is op het samenwerken. Kinderen helpen elkaar en zoeken samen naar een oplossing.

Een leerkracht kan de nieuwsgierigheid van de leerlingen prikkelen maar ontdekkend leren kan ook spontaan ontstaan. Bij het prikkelen van de nieuwsgierigheid door de leerkracht kan een stappenplan hierbij houvast bieden. Er zijn verschillende stappenplannen ontwikkeld, onder andere het Nederlandse model van Van Graft & Kemmers (2007). In dit model komen de volgende stappen aan bod:

- *Confrontatie*
- *Verkennen*
- *Opzetten experiment*
- *Uitvoeren van het experiment*
- *Concluderen*
- *Presenteren van resultaten*
- *Verdiepen en verbreden (Website: <https://wij-leren.nl/ontdekkend-leren-artikel.php>)*

Het ontdekkend leren begint volgens Kerpel (2014) met de confrontatie met een voorwerp of probleem. Dit voorwerp of probleem is geschikt als het aansluit bij de belevingswereld van de kinderen, verwondering oproept en hen nieuwsgierig maakt en uitnodigt tot verder onderzoek. In de verkenningsfase krijgen kinderen de kans om het voorwerp of probleem te verkennen. Ze kunnen dit voorwerp bekijken, voelen, ruiken of er naar luisteren wanneer het om een concreet voorwerp gaat. In deze fase wordt de aanwezige voorkennis opgefrist en kunnen de kinderen ervaringen uitwisselen. In deze verkenningsfase komen er vragen boven bij de kinderen. Deze vragen worden in de experimentele fase omgezet tot onderzoeksvragen. De kinderen bedenken samen met de leerkracht een plan voor het onderzoek. Wanneer het plan klaar is kunnen de kinderen starten met de uitvoering van het onderzoek. Tijdens het proces van het onderzoek houden de kinderen een logboek bij. De leerkracht evalueert tijdens het onderzoek. Na het onderzoek kunnen er conclusies worden getrokken. Het probleem is nu opgelost of er spelen vervolgvragen. De conclusies worden verwerkt in een presentatie. De leerkracht stimuleert de leerlingen om hun resultaten goed samen te vatten en deze in een passende vorm te presenteren. Resultaten presenteren kan bijvoorbeeld in een tabel, woordspin, grafiek, tekening of tentoonstelling. Om te verbreden en te verdiepen in de stof kan de leerkracht er voor kiezen om het onderwerp uit te diepen of te integreren bij andere

vakken door er bijvoorbeeld een activiteit aan te koppelen zoals een muurkrant of een opdracht voor handvaardigheid.

Kerpel (2014) hanteert dit model bij het ontdekkend leren terwijl dit model door Van Graft & Kemmers (2007) is ontworpen voor onderzoekend leren. Op grond van deze theorie wordt in dit onderzoek geen onderscheid gemaakt tussen ontdekkend en onderzoekend leren.

3.6. Presentatievaardigheden bij wereldoriëntatie

Leerkrachten presenteren veel. Vaak bestaan lessen uit het presenteren en het trainen en coachen van leerlingen. Volgens de auteur(s) van wereldoriëntatie.nl (2019) hebben leerlingen veel minder ervaring met presenteren. Terwijl het presenteren wel in vrijwel ieder beroep aan de orde komt. Wanneer het presenteren niet nodig is in het werk, was het presenteren nodig om het werk te krijgen. Jezelf presenteren vergt behoorlijk wat presentatievaardigheden. Een kind presenteert bijvoorbeeld wanneer hij/zij aan de klas vertelt hoe het weekend was of aan een groepje leerlingen vertelt over een film die de leerling gezien heeft. Leren presenteren is belangrijk aldus de auteurs van wereldoriëntatie.nl (2019). Kinderen beleven plezier aan het presenteren wanneer ze over een onderwerp veel weten. Presenteren na het onderzoekend leren kan hierbij helpen. Na het uitvoeren van hun eigen onderzoek leren ze veel informatie te verzamelen die ze kunnen gebruiken voor hun presentatie. Voor de manier van presenteren kan er rekening gehouden worden met de verschillende talenten van de kinderen. Hierbij kan er gedacht worden aan bijvoorbeeld een PowerPointpresentatie, muurkant, ontwerp, vlog of voorstelling. Presenteren valt onder het aspect communiceren. Dit is een van de onderdelen uit de 21ste-eeuwse vaardigheden die SLO (2018) beschrijft. Volgens SLO is het leren communiceren een belangrijk onderwijsdoel. Communiceren is een fundamentele vaardigheid waar mensen niet zonder kunnen.

3.7. Wereldoriëntatie kijkwijzers

Uit de probleemanalyse blijkt dat de leerkrachten van de basisschool zien dat de leerstof niet beklijft. Het probleem is dat de hoeveelheid stof te veel is en de verwerking hiervan niet aansluit bij de interesses van de kinderen. De kinderen beleven geen plezier aan wereldoriëntatie. De didactische aanpak vanuit de methode is niet passend en daardoor hebben de leerkrachten van de bovenbouw besloten om de kinderen door middel van coöperatief werken (informatie) te laten onderzoeken met een presentatie als eindresultaat. De directeur gaf aan graag de 21^e-eeuwse vaardigheden in de nieuwe methode terug te vinden. In samenwerking met de werkgroep WO van de basisschool heb ik de genoemde punten verwerkt in een kijkwijzer. Aan de hand van deze kijkwijzers hebben we kritisch naar methodes gekeken die gepromoot werden door uitgevers tijdens een wereldoriëntatie-bijeenkomst in Drachten. Hieronder staan resultaten.

Ingevulde WO-kijkwijzers

Door: Student

Kijkwijzer methode WO

Methode 1: *Wijzer!*
Methode 2: *Blink (geïntegreerd)*
Methode 3: *DaVincie*

Wordt WO vanuit een thema aangereikt? Worden alle vakken (aardrijkskunde, geschiedenis en natuur en techniek) in het thema het betrokken? (Geïntegreerd)

Methode 1: ja/*nee*

Methode 2: *ja*/nee *kan*

Methode 3: *ja*/nee

Is er aandacht voor ontdekkend leren?

Methode 1
Alleen mogelijk met de 'taak' aan het eind van het hs.

Methode 2

ja

Methode 3

Door de werkstukken

Is er aandacht voor onderzoekend leren?

Methode 1
Alleen mogelijk met de 'taak'.

Methode 2

ja, vanuit de methode wordt een onderzoeksvraag gegeven. Dmv. onderzoek krijgen kinderen antwoord.

Methode 3

Door de werkstukken

In welke mate worden de 21st Century Skills bevorderd?

Vul in:

+ = veel

+ - = redelijk

- = weinig

X = niet

Methode 1

+ -	Creatief denken	+ -	Communiceren
+ -	Probleem oplossen	+	Samenwerken
X	Computational thinking	+ -	Sociale en culturele vaardigheden
+ -	Informatie vaardigheden	+	Zelfregulering
X	ICT-basis vaardigheden	+ -	Kritisch denken
X	mediawijsheid		

Methode 2

+	Creatief denken	+ -	Communiceren
+	Probleem oplossen	+	Samenwerken
+ -	Computational thinking	+	Sociale en culturele vaardigheden
+ -	Informatie vaardigheden	+ -	Zelfregulering
+ -	ICT-basis vaardigheden	+	Kritisch denken
-	mediawijsheid		

Methode 3

+	Creatief denken	+	Communiceren
+	Probleem oplossen	+	Samenwerken
+	Computational thinking	+	Sociale en culturele vaardigheden
+	Informatie vaardigheden	+	Zelfregulering
+ -	ICT-basis vaardigheden	+	Kritisch denken
+ -	mediawijsheid		

Op welke manier worden de 21st Century Skills bevorderd?

Methode 1

Lastig te beoordelen.

Methode 2

Methode 3

Punten vanuit werkgroep:

Geheel digitaal:

Methode 1: Ja/nee *Is wel mogelijk*
Methode 2: Ja/nee *bestellen van losse boeken is mogelijk*
Methode 3: Ja/nee

Alleen invulopdrachten op papier:

Methode 1: Ja/nee *Wel veel opdrachten*
Methode 2: Ja/nee
Methode 3: Ja/nee

Alleen zelfstandig werken/ begrijpend lezen lessen:

Methode 1: Ja/nee *Wel veel teksten*
Methode 2: Ja/nee
Methode 3: Ja/nee

Tekst en werkboeken in één:

Methode 1: Ja/nee
Methode 2: Ja/nee
Methode 3: Ja/nee

Goed werkbare methode:

Methode 1: Ja/nee
Methode 2: Ja/nee
Methode 3: Ja/nee *vereist veel & goede voorbereiding v/d leerkracht*

Materialen worden bij de meegeleverd:

Methode 1: Ja/nee *kan wel besteld worden*
Methode 2: Ja/nee
Methode 3: Ja/nee

Losse boekjes per thema:

Methode 1: Ja/nee *1 werkboekje*
Methode 2: Ja/nee?
Methode 3: Ja/nee *voor de leerkracht per thema
In hebben geen boekjes*

Middenbouw en bovenbouw kunnen er mee uit de voeten:

Methode 1: Ja/nee
Methode 2: Ja/nee
Methode 3: Ja/nee

Door: Leerkracht 1 (uit WO-werkgroep)

Kijkwijzer methode WO

Methode 1: *Wijzer*

Methode 2: *Blink*

Methode 3:

Wordt WO vanuit een thema aangereikt? Worden alle vakken (aardrijkskunde, geschiedenis en natuur en techniek) in het thema het betrokken? (Geïntegreerd)

Methode 1: ja/nee - *hfdst per thema*

Methode 2: ja/nee

Methode 3: ja/nee

Is er aandacht voor ontdekkend leren?

Methode 1

+/-

Methode 2

ja

Methode 3

Is er aandacht voor onderzoekend leren?

Methode 1

Door proefjes in les 4 (1 per hfdst)

Methode 2

ja

Methode 3

In welke mate worden de 21st Century Skills bevorderd?

Vul in:

+ = veel

+ - = redelijk

- = weinig

X = niet

Methode 1

+	Creatief denken	-	Communiceren
-	Probleem oplossen	+	Samenwerken
+	Computational thinking	-	Sociale en culturele vaardigheden
+	Informatie vaardigheden	+	Zelfregulering
?	ICT-basis vaardigheden	+	Kritisch denken
?	mediawijsheid		

Methode 2

+	Creatief denken	?	Communiceren
+	Probleem oplossen	+	Samenwerken
+	Computational thinking	+	Sociale en culturele vaardigheden
+	Informatie vaardigheden	+	Zelfregulering
+	ICT-basis vaardigheden	+	Kritisch denken
?	mediawijsheid		

Methode 3

	Creatief denken		Communiceren
	Probleem oplossen		Samenwerken
	Computational thinking		Sociale en culturele vaardigheden
	Informatie vaardigheden		Zelfregulering
	ICT-basis vaardigheden		Kritisch denken
	mediawijsheid		

Op welke manier worden de 21st Century Skills bevorderd?

Methode 1

veel komt er niet echt in terug

Methode 2

Methode 3

Punten vanuit werkgroep:

Geheel digitaal:

Methode 1: Ja/nee

Methode 2: Ja/nee

Methode 3: Ja/nee

Alleen invulopdrachten op papier:

Methode 1: Ja/nee — of helemaal digitaal of helemaal in het boek.

Methode 2: Ja/nee

Methode 3: Ja/nee

Alleen zelfstandig werken/ begrijpend lezen lessen:

Methode 1: Ja/nee — wel veel tekst

Methode 2: Ja/nee

Methode 3: Ja/nee

Tekst en werkboeken in één:

Methode 1: Ja/nee

Methode 2: Ja/nee digitaal

Methode 3: Ja/nee

Goed werkbare methode:

Methode 1: Ja/nee

Methode 2: Ja/nee ook met toets

Methode 3: Ja/nee

Materialen worden bij de meegeleverd:

Methode 1: Ja/nee — kan.

Methode 2: Ja/nee? → materialenlijst

Methode 3: Ja/nee

Losse boekjes per thema:

Methode 1: Ja/nee

Methode 2: Ja/nee

Methode 3: Ja/nee

Middenbouw en bovenbouw kunnen er mee uit de voeten:

Methode 1: Ja/nee veel lezen

Methode 2: Ja/nee

Methode 3: Ja/nee

Door leerkracht 2 (Uit WO-werkgroep)

Blad 1 en 2 niet ingevuld.

Punten vanuit werkgroep:

Wijzer Geheel digitaal: *keuze*

Methode 1: ☒ Ja / ☐ nee

Methode 2: Ja / ☐ nee

Methode 3: Ja / ☐ nee

keuze
Alleen invulopdrachten op papier:

Methode 1: ☒ Ja / ☐ nee

Methode 2: Ja / ☐ nee

Methode 3: Ja / ☐ nee

Alleen zelfstandig werken/ begrijpend lezen lessen:

Methode 1: Ja / ☒ nee

Methode 2: Ja / ☐ nee

Methode 3: Ja / ☐ nee

Tekst en werkboeken in één:

Methode 1: ☒ Ja / ☐ nee

Methode 2: Ja / ☐ nee

Methode 3: Ja / ☐ nee

Goed werkbare methode:

Methode 1: ☒ Ja / ☐ nee

Methode 2: Ja / ☐ nee

Methode 3: Ja / ☐ nee

Materialen worden bij de meegeleverd:

Methode 1: ☒ Ja / ☐ nee *maar daar*

Methode 2: Ja / ☐ nee

Methode 3: Ja / ☐ nee

Losse boekjes per thema:

Methode 1: Ja / ☒ nee

Methode 2: Ja / ☐ nee

Methode 3: Ja / ☐ nee

Middenbouw en bovenbouw kunnen er mee uit de voeten:

Methode 1: ☒ Ja / ☐ nee

Methode 2: Ja / ☐ nee

Methode 3: Ja / ☐ nee

3.8. Terug- en vooruitblik

Volgens Simons (2018) zullen de leerkrachten van een school moeten bedenken op welke manier ze het zaakvakonderwijs willen vormgeven en wat hierin de rol van zowel de leerkracht als leerling is. Wanneer de visie gevormd is en er duidelijk is hoe het zaakvakonderwijs hieraan tegemoet komt kan er gezocht worden naar een nieuwe zaakvakmethode (Simons, 2018). De Inspectie van Onderwijs (2016) schrijft dat scholen geheel vrij zijn in de manier waarop zij het onderwijs in wereldoriëntatie inrichten. Richtinggevend hierbij zijn de kerndoelen. De kerndoelen zijn opgesteld door het nationaal expertisecentrum voor leerplanontwikkeling, SLO (2009). De keuzes die een school maakt binnen het curriculum, dus ook binnen wereldoriëntatie, zijn volgens Simons (2018) afhankelijk van de manier waarop de school aankijkt tegen bepaalde, wetenschappelijke, zaken. De kernvraag is volgens de cirkel van Simon Sinek: "Waarom doen we wat we doen?". Het hanteren van een methode kan volgens Bax et al. (2012) op drie verschillende manieren. Leerkrachten kunnen methode gestuurd werken, de methode als uitgangspunt gebruiken of de methode gebruiken als bronnenboek. Dit laatste wordt op dit moment al door de leerkrachten van de bovenbouw van de basisschool gedaan. Voor de keuze van een nieuwe methode voor de basisschool is het ook van belang dat er gekeken wordt naar de inzet van de 21^e-eeuwse vaardigheden. De directeur van de school sprak uit dat deze vaardigheden op dit moment een grote rol spelen wanneer er een keuze gemaakt moet worden voor het aanschaffen van een nieuwe methode. Volgens Bax et al. (2012) staan de 21^e-eeuwse vaardigheden, dit zijn de vaardigheden die mensen nodig hebben in de 21^e eeuw, momenteel volop in de belangstelling. Het onderwijs heeft onder andere als taak leerlingen voor te bereiden op hun toekomst. In de laatste decennia gaan de ontwikkelingen echter zo snel, dat het moeilijk is om te voorspellen hoe de toekomst voor deze kinderen er uit zal zien. Dit is de reden waarom de 21^e-eeuwse vaardigheden zijn ontwikkeld. Vaardigheden die de directeur nadrukkelijk benoemde in het oriëntatiegesprek voor dit onderzoek waren het ontdekkend & onderzoekend leren en presentatievaardigheden. Hij zou graag zien dat het werken aan deze vaardigheden aan bod komt in de nieuwe methode. Leerlingen zijn volgens Kerpel (2014) bij het ontdekkend leren actief bezig met hun leerproces. De talenten van de leerlingen worden ontwikkeld en ze leren hoe ze deze talenten optimaal kunnen inzetten. Daarnaast leren ze zelfstandig handelen en denken, initiatieven nemen, plannen, uitvoeren en reflecteren. De leerlingen leren van en met elkaar en ontdekken de zin van het leren. Het model dat Kerpel (2014) hanteert bij het ontdekkend leren is het model dat door Van Graft & Kemmers (2007) is ontworpen voor onderzoekend leren. Op grond van deze theorie wordt in dit onderzoek geen onderscheid gemaakt tussen ontdekkend en onderzoekend leren. Een van de stappen van het model van Van Graft & Kemmers (2007) is het presenteren. Presenteren valt onder het aspect communiceren. Dit is een van de onderdelen uit de 21^{ste}-eeuwse vaardigheden die SLO (2018) beschrijft. Volgens SLO is het leren communiceren een belangrijk onderwijsdoel. Communiceren is een fundamentele vaardigheid waar mensen niet zonder kunnen.

Om een visie op wereldoriëntatieonderwijs te kunnen vormen zijn vragen opgesteld. De bovenstaande punten zijn in deze vragen verwerkt. Door zicht te krijgen op de mening van de leerkrachten op deze punten, kan een methode gezocht worden die aansluit bij de visie van de leerkrachten. Er wordt dan duidelijk op welke manier ze het zaakvakonderwijs willen vormgeven en wat hierin de rol van zowel de leerkracht als leerling is. Dit is wat volgens Simons (2018) nodig is om een nieuwe zaakvakmethode te vinden die aansluit bij de visie van het team.

4. Probleemstelling

4.1. Doelomschrijving

Met dit onderzoek wordt getracht antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag. Met dit onderzoek wordt ook getracht een methode voor de wereld oriënterende vakken aan te bevelen aan de basisschool die past bij de visie van de leerkrachten. Daarnaast is kennisverbreding op dit onderwerp een belangrijk doel.

4.1.1. Vaststellen probleemstelling

Om de precieze onderzoeksvraag van de basisschool vast te stellen heeft er een gesprek plaatsgevonden met de directeur. Uit dit gesprek bleek dat er vraag is naar een nieuwe methode omdat de huidige methode niet (meer) aan de visie van het team voldoet. Er is een werkgroep opgericht om dit onderzoek in goede banen te leiden.

4.1.2. Onderzoeksvraag

Na informatie te hebben verzameld vanuit gesprekken met de directeur en leerkrachten is de volgende onderzoeksvraag tot stand gekomen.

Welke methode voor de wereld oriënterende vakken sluit het best aan bij de visie van de leerkrachten van de basisschool in kwestie?

4.1.3. Deelvragen

Op basis van de bovenstaande onderzoeksvraag zijn onderstaande deelvragen opgesteld.

1. Welke kerndoelen worden gebruikt bij wereldoriëntatie?
2. Welke vormen van leren passen bij wereldoriëntatie?
3. Wat betekent omgevingsonderwijs?
4. Wat is ontdekkend leren?
5. Wat is de visie van de leerkrachten van de basisschool?

4.2. Hypothese

Als resultaat van dit onderzoek wordt er verwacht dat de meningen van de leerkrachten ver uiteen zullen lopen. Uit gesprekken die er zijn gevoerd met een aantal leerkrachten is er opgemerkt dat de leerkrachten nog niet op één lijn zitten. De verwachting is dat het vinden van een passende methode erg lastig zal zijn en dat er daardoor niet een specifieke methode kan worden aanbevolen. Indien dit het geval is zullen er een aantal methodes worden voorgelegd aan het team. In een teamvergadering zullen de leerkrachten dan met elkaar een besluit moeten vormen.

5. Onderzoek aanpak

5.1. Onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep bestaat uit de leerkrachten en de directeur van de basisschool. Het schoolteam bestaat uit onder andere 15 leerkrachten. Alle leerkrachten die voor de klas staan zullen benaderd worden om mee te doen aan dit onderzoek. De directeur zal, anders dan nu, komend schooljaar één dag per week voor de klas staan, dit is de reden waarom ook hij benaderd zal worden voor dit onderzoek. Voor deze onderzoeksgroep is bewust gekozen omdat in het verleden en in de toekomst niet ieder schooljaar dezelfde leerkracht voor een jaargroep heeft gestaan/zal staan.

5.2. Methode dataverzameling

De onderzoeksgroep zal onderstaande enquête lijst digitaal toegestuurd krijgen waarin zij hun mening kunnen geven. De vragen worden aangeboden met een vijfpuntschaal. Op deze manier kunnen de resultaten goed met elkaar vergeleken worden. De enquêtevragen sluiten aan bij de kijkwijzer die gemaakt is voor het analyseren van wereldoriëntatie methodes. Op deze manier kan gekeken worden of de vraag van de leerkrachten aansluit bij één van de eerder geanalyseerde methodes. Met de resultaten van enquêtevragen wordt er getracht een duidelijk beeld te krijgen van de visie van de leerkrachten op wereldoriëntatieonderwijs.

Tabel 1

Enquête methode wereldoriëntatie

21^e -eeuwse vaardigheden

Geef bij elke vraag aan in welke mate u het belangrijk of onbelangrijk vindt.	Onbelangrijk	Enigszins belangrijk	Redelijk belangrijk	Belangrijk	Zeer belangrijk
De methode moet de zelfstandigheid van leerlingen stimuleren.	☐	☐	☐	☐	☐
De methode moet samenwerking stimuleren.	☐	☐	☐	☐	☐
"ICT-vaardigheden: Kennis en vaardigheden die nodig zijn om met computers (in allerlei vormen) om te gaan. Het gaat hier om de bediening, de mogelijkheden en de beperkingen van digitale technologie. Deze basisvaardigheden zijn de onderlegger voor de andere onderdelen van digitale geletterdheid." (SLO, 2018). Kinderen leren ICT-vaardigheden bij WO-les.	☐	☐	☐	☐	☐
"Informatievaardigheden: (Onderzoeks-)proces om systematisch, effectief en efficiënt digitale informatie te zoeken, vinden en delen." (SLO, 2018). Kinderen moeten tijdens de WO-les	☐	☐	☐	☐	☐

informatievaardigheden ontwikkelen.					
<i>“Mediawijsheid: Kennis, vaardigheden en mentaliteit die nodig zijn om bewust, kritisch en actief om te gaan met digitale media.” (SLO, 2018).</i> Tijdens WO-lessen is het belangrijk dat kinderen leren om op een verantwoorde manier om te gaan met media.	○	○	○	○	○
<i>“Computational thinking: Denkvaardigheden en technologie richting programmeren.” (SLO, 2018).</i> Het is belangrijk dat computational thinking in de methode WO wordt aangeboden.	○	○	○	○	○
De creativiteit van de leerlingen moet tijdens WO-lessen worden gestimuleerd.	○	○	○	○	○
Sociale vaardigheden moeten kinderen ontwikkelen tijdens de WO-lessen	○	○	○	○	○
Culturele vaardigheden moeten kinderen ontwikkelen tijdens WO-lessen	○	○	○	○	○
Kinderen moeten leren communiceren tijdens WO-lessen.	○	○	○	○	○
De vaardigheden voor het oplossen van problemen moet in de WO-lessen worden gestimuleerd.	○	○	○	○	○
Kinderen moeten tijdens de WO-lessen gestimuleerd worden om kritisch te denken.	○	○	○	○	○

Algemeen

Geef bij elke vraag aan in welke mate u het daarmee eens of oneens bent.	Sterk mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Sterk mee eens
De methode moet WO vakken geïntegreerd aanbieden.	☐	☐	☐	☐	☐
De methode moet geheel digitaal aangeboden worden.	☐	☐	☐	☐	☐
De opdrachten moeten zowel coöperatief als zelfstandig moeten kunnen worden uitgevoerd.	☐	☐	☐	☐	☐
Opdrachten moeten worden gemaakt in werkboeken.	☐	☐	☐	☐	☐
Werk –en tekstboek in één.	☐	☐	☐	☐	☐
De methode bevat toetsen.	☐	☐	☐	☐	☐

Moment van wereldoriëntatie aanbieden

	Groep 1/2	Groep 3	Groep 4	Groep 5
In de toekomst zou de school een methode moeten volgen die WO aanbiedt vanaf	☐	☐	☐	☐

5.3. Proces dataverzameling

Om een zinvolle enquête op te kunnen stellen wordt er informatie gewonnen over de vraag van de school en over huidige wereldoriëntatie methodes op de markt. Hierbij wordt onder andere gekeken naar methodes die voldoen aan de eisen voor wereldoriëntatieonderwijs. De enquête zal digitaal worden afgenomen waarna de resultaten kunnen worden verwerkt. De visie van de leerkrachten die hieruit tot stand komt zal bepalend zijn voor het aanbevelen van een methode voor de basisschool.

5.4. Dataverwerking

De data zal verwerkt worden door de resultaten, met vijfpuntschaal, met elkaar te vergelijken in grafieken.

5.5. Ethische kwesties

De respondenten zullen anoniem de enquête invullen. Voorafgaand aan de afname worden zij hiervan op de hoogte gesteld.

5.6. Tijdpad

In deze paragraaf staat in een tabel beschreven hoe ik heb gewerkt aan het beantwoorden van mijn onderzoeksvraag.

Tabel 2

Tijdpad

Datum	Taak
15-11-2018	Informatiebijeenkomst Stenden
28-11-2018	Gesprek directeur
29-11-2018	College begeleider
6-12-2018	Gesprek begeleider
10-01-2019	College scriptie
15-01-2019	Gesprek begeleider
22-01-2019	Gesprek WO-werkgroep
5-02-2019	Gesprek WO-werkgroep
6-02-2019	WO-informatiemiddag op locatie
11-02-2019	Gesprek WO-werkgroep evaluatie informatiemiddag
14-02-2019	College
1-04-2019	Gesprek WO-werkgroep
5-04-2019	Gesprek begeleider
3-12-19 tot 14-04-19	Werken aan theoretisch kader
Tot 20-05-19	Werken aan onderzoeksplan
Week 19 (2019)	Onderzoeksplan inleveren
Week 21 (2019)	Enquête digitaliseren
Week 22 (2019)	Resultaten verweven en onderzoeksplan aanpassen
Week 23 (2019)	Resultaten verwerven en plan aanpassen
Week 23 (2019)	Resultaten verwerken
Week 24 (2019)	Conclusie, discussie, aanbeveling en samenvatting schrijven
Week 24 (2019)	Onderzoeksverslag inleveren
Week 25 (2019)	Mogelijk onderzoeksverslag aanpassen
Week 26 (2019)	Onderzoeksverslag inleveren

6. Resultaten

6.1. Proces van dataverzameling

Het proces van dataverzameling is verlopen zoals er werd verwacht. Voorafgaand aan het opstellen van de enquête heeft er verdieping in de theorie plaatsgevonden. Daarnaast is er informatie gewonnen over de precieze vraag van de school. Op grond van de theorie, de gesprekken en de punten die in de werkgroep wereldoriëntatie zijn besproken is de enquête opgesteld. Hierop volgend hebben de respondenten een digitale enquête, gericht op wereldoriëntatie, ingevuld. Er werd voorafgaand aan het afnemen van de enquête gehoopt op 100% reactie. De resultaten zijn verkregen van 15 respondenten van de 16 ondervraagden. Daarmee heeft dus 94% geantwoord op de enquête. Op grond van dit percentage is te concluderen dat het onderzoek als betrouwbaar aangenomen mag worden. De manier van dataverwerking is verlopen zoals verwacht. De resultaten, met vijfpuntsschaal, zijn met elkaar vergeleken in grafieken.

6.2. Data analyse

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is deze opgesplitst in vijf deelvragen. De eerste vier vragen worden beantwoord door de theorie. Voor het verkrijgen van het antwoord op de laatste deelvraag is een enquête opgesteld. Onderstaand vindt u de uitkomsten op de deelvragen.

Welke kerndoelen worden gebruikt bij wereldoriëntatie?

De Inspectie van Onderwijs (2016) schrijft dat scholen geheel vrij zijn in de manier waarop zij het onderwijs in wereldoriëntatie inrichten. Richtinggevend hierbij zijn de kerndoelen. De kerndoelen zijn opgesteld door het nationaal expertisecentrum voor leerplanontwikkeling, SLO (2009). Stichting Leerplan Ontwikkeling (2009) schrijft dat leerlingen zich oriënteren op de natuurlijke omgeving en op de verschijnselen die zich daarin voordoen, in het leergebied 'Oriëntatie op jezelf en de wereld' oftewel wereldoriëntatie. Ze oriënteren zich op de wereld, veraf, dichtbij, toen en nu daarbij wordt er ook gekeken naar het cultureel erfgoed. Voor de specifieke kerndoelen; zie bijlage 2.

Welke vormen van leren passen bij wereldoriëntatie?

Kinderen leren met behulp van verschillende werkvormen, door bij wereldoriëntatie gebruik te maken van de 21^e-eeuwse vaardigheden. Aan iedere vaardigheid kan op een andere manier gewerkt worden. De directeur van de school gaf aan graag een methode aan te schaffen waarin deze vaardigheden verwerkt zijn. Bakx et al. (2012) beschrijven dat het onderwijs onder andere als taak heeft leerlingen voor te bereiden op hun toekomst. Momenteel staan de 21^e-eeuwse vaardigheden, dit zijn de vaardigheden die mensen nodig hebben in de 21e eeuw, volop in de belangstelling. De volgende vaardigheden die in de toekomst van belang zijn komen hierin naar voren (Bakx et al, 2012):

- *“Samenwerking*
- *Communicatie*
- *ICT-vaardigheden*
- *Sociale en culturele vaardigheden*
- *Creativiteit*
- *Kritisch denken*
- *Probleemoplossingsvaardigheden*
- *Productiviteit (zelfsturing)”* (p. 16-17).

Wat betekent omgevingsonderwijs?

Volgens van Riessen en van Manen (2011) is omgevingsonderwijs, onderwijs waarin “de eigen leefomgeving centraal staat als uitgangspunt en object van studie” (p. 33). De wereld waarin iemand vrijwel dagelijks verkeert voor school of werk, recreatie of winkel wordt bedoeld met de eigen leefomgeving. Het begrip leefomgeving is iets anders dan de leefwereld. De leefomgeving is de omgeving waarin kinderen dagelijks in fysieke zin verkeren. Met de leefwereld wordt de door leerlingen bewust ervaren wereld, die, voornamelijk door de rol van de televisie groter is dan de eigen omgeving, bedoeld. Het is van belang dat omgevingsonderwijs zich in eerste instantie richt op de beperkte dagelijkse leefomgeving. Het is dus niet de bedoeling speciaal op zoek te gaan naar instellingen in de buurt waar leerlingen normaal gesproken nooit zouden komen die geografisch, architectonisch of historisch interessant zijn.

Wat is ontdekkend leren?

Kerpel (2014) beschrijft ontdekkend leren als een werkwijze die vooronderstelt dat leerlingen ergens in psychologisch opzicht aan toe zijn en daarom in staat stelt hen uit te dagen om de wereld actief te onderzoeken. Het uitgangspunt is hierbij de natuurlijke nieuwsgierigheid van de kinderen. Leerlingen zijn volgens Kerpel (2014) bij het ontdekkend leren actief bezig met hun leerproces. De talenten van de leerlingen worden ontwikkeld en ze leren hoe ze deze talenten optimaal kunnen inzetten. Daarnaast leren ze zelfstandig handelen en denken, initiatieven nemen, plannen, uitvoeren en reflecteren. De leerlingen leren van en met elkaar en ontdekken de zin van het leren. Bij ontdekkend leren wordt nieuwe kennis in de context geplaatst door thematisch te werken. Kinderen leren hierdoor veranderingen te zien. Het leren gaat dus niet om het leren van losse feiten. Kennis bekijft beter door nieuwe kennis en vaardigheden te verbinden aan eerder verworven kennis. Daarnaast onthoudt de leerling de leerstof beter als hij het zelf ontdekt.

Wat is de visie van de leerkrachten van de basisschool?

Onderstaande resultaten zijn verkregen van 15 respondenten van de 16 ondervraagden. Daarmee heeft dus 94% geantwoord op de enquête. De resultaten staan verwerkt in tabellen en grafieken. Het eerste deel van de enquête bestaat uit stellingen die beantwoordt zijn met een vijfpuntsschaal. In de tabel vindt u de stellingen die zijn voorgelegd aan de respondenten met bijbehorend percentage dat af te leiden is uit de vijfpuntsschaal. In de grafiek staan de percentages weergegeven. De onderstaande cijfers in de grafiek corresponderen met het aantal gestelde stellingen. De resultaten van het tweede deel van de enquête staan ook in een grafiek weergegeven. De bijbehorende stellingen leest u af uit een bijgevoegd tabel. Ook hier corresponderen de cijfers in de grafiek met de voorgelegde stellingen. Het derde deel van de enquête bestaat uit een vraag. De antwoorden op deze vraag staan verwerkt in een grafiek. Daarnaast kregen de respondenten de optie om opmerkingen of aanvullingen te geven op de enquête. Een aantal respondenten heeft dit gedaan.

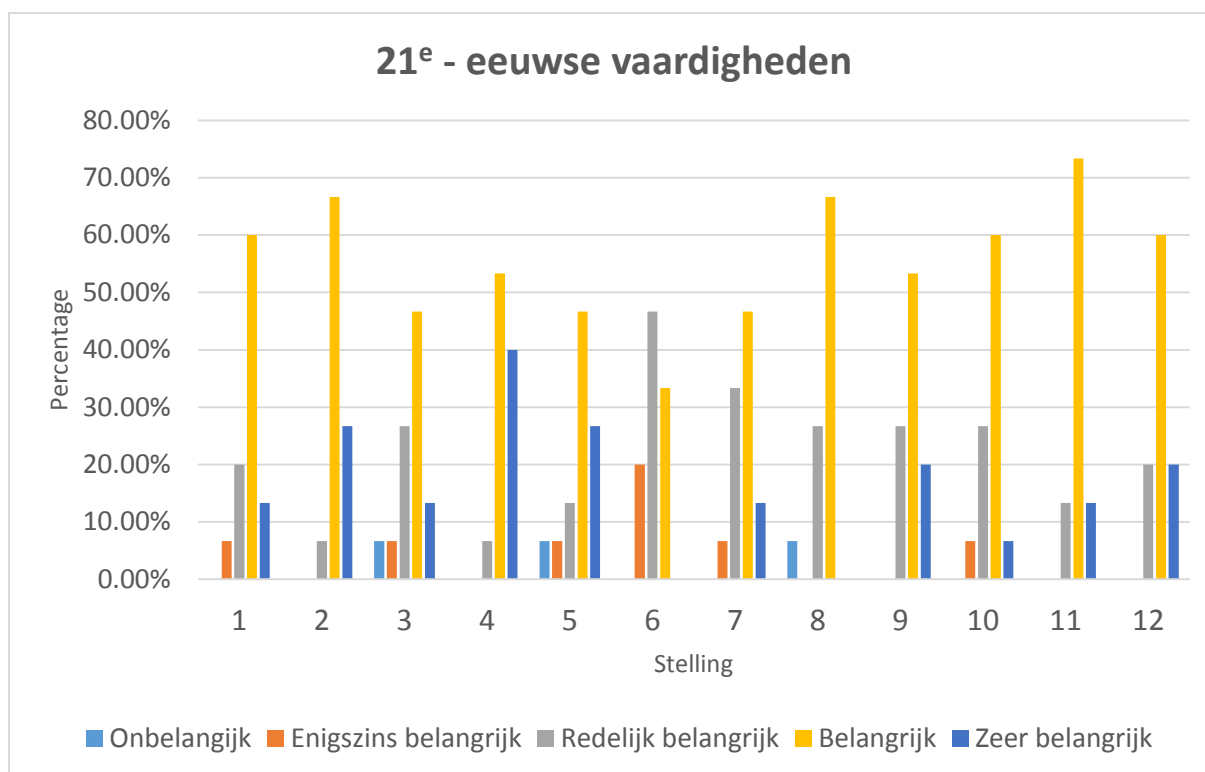
21^e -eeuwse vaardigheden

Het eerste deel van de enquête stond in het teken van de 21^e -eeuwse vaardigheden. De respondenten hebben per stelling, gericht op één van de vaardigheden, aangegeven in welke mate ze het belangrijk vinden. De stellingen waren specifiek gericht op het aanbieden van de vaardigheden binnen de wereld oriënterende vakken. In onderstaande tabel en grafiek is af te lezen hoe de respondenten hierover denken.

Tabel 3

Stellingen en bijbehorende percentages onderdeel 21^e -eeuwse vaardigheden

	In welke mate vinden respondenten onderstaande belangrijk of onbelangrijk	Redelijk belangrijk tot belangrijk	Belangrijk tot zeer belangrijk
1	De methode moet de zelfstandigheid van leerlingen stimuleren.	80%	
2	De methode moet samenwerking stimuleren.		93%
3	“ICT-vaardigheden: Kennis en vaardigheden die nodig zijn om met computers (in allerlei vormen) om te gaan. Het gaat hier om de bediening, de mogelijkheden en de beperkingen van digitale technologie. Deze basisvaardigheden zijn de onderlegger voor de andere onderdelen van digitale geletterdheid.” (SLO, 2018). Kinderen leren ICT-vaardigheden bij WO-lessen.	73%	
4	“Informatievaardigheden: (Onderzoeks-)proces om systematisch, effectief en efficiënt digitale informatie te zoeken, vinden en delen.” (SLO, 2018). Kinderen moeten tijdens de WO-lessen informatievaardigheden ontwikkelen.		93%
5	“Mediawijsheid: Kennis, vaardigheden en mentaliteit die nodig zijn om bewust, kritisch en actief om te gaan met digitale media.” (SLO, 2018). Tijdens WO-lessen is het belangrijk dat kinderen leren om op een verantwoorde manier om te gaan met media.		73%
6	“Computational thinking: Denkvaardigheden en technologie richting programmeren.” (SLO, 2018). Het is belangrijk dat computational thinking in de methode WO wordt aangeboden.	80%	
7	De creativiteit van de leerlingen moet tijdens WO-lessen worden gestimuleerd.	80%	
8	Sociale vaardigheden moeten kinderen ontwikkelen tijdens de WO-lessen.	93%	
9	Culturele vaardigheden moeten kinderen ontwikkelen tijdens WO-lessen.	80%	
10	Kinderen moeten leren communiceren tijdens WO-lessen.	87%	
11	De vaardigheden voor het oplossen van problemen moet in de WO-lessen worden gestimuleerd.		87%
12	Kinderen moeten tijdens de WO-lessen gestimuleerd worden om kritisch te denken.		80%



Figuur 1. 21^e -eeuwse vaardigheden

Uit de resultaten van het eerste deel van de enquête blijkt dat vrijwel alle respondenten de 21^e - eeuwse vaardigheden als belangrijk onderdeel voor het toekomstig zaakvakonderwijs zien. Voornamelijk de vaardigheden samenwerken, informatievaardigheden, mediawijsheid, probleemoplossingsvaardigheden en het kritisch denken worden gezien als belangrijk tot zeer belangrijk. Deze vaardigheden zien de respondenten graag terug in een nieuwe wereldoriëntatie methode. De overige punten die behoren tot de 21^e -eeuwse vaardigheden worden bestempeld als redelijk belangrijk tot belangrijk. Indien mogelijk zien ze ook graag deze punten terug in de nieuwe methode voor wereldoriëntatie. Opvallend zijn de resultaten van de vierde en zesde stelling. Het percentage dat de 'informatievaardigheden' als 'zeer belangrijk' waardeert is hier hoog. Bij de andere stellingen is het percentage 'zeer belangrijk' opvallend lager. Bij de zesde stelling is het percentage 'enigszins belangrijk' en 'redelijk belangrijk' opvallend hoog. Dit percentage respondenten blijkt het ontwikkelen van 'computational thinking', dit zijn denkvaardigheden en technologie dat gericht is op het programmeren, niet als heel belangrijk te waarderen. De reden hiervan is goed te achterhalen. Op dit moment worden er namelijk iedere twee weken programmeer lessen aangeboden aan de alle groepen van de school.

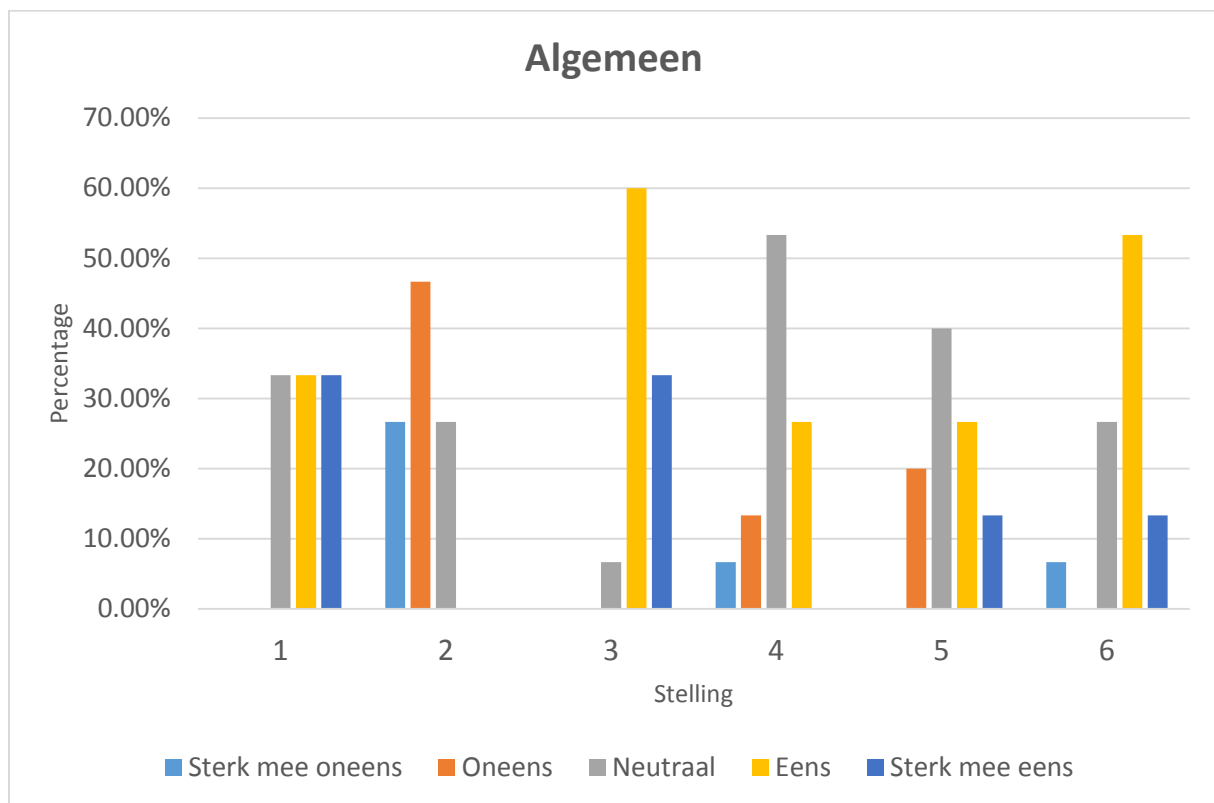
Algemeen:

Het tweede deel van de enquête bestond uit algemene stellingen over de manier van werken met een wereldoriëntatie methode. In onderstaande tabel staan deze stellingen weergegeven. De respondenten hebben aangegeven in welke mate zij het eens tot oneens waren met de stelling. De resultaten staan verwerkt in bijbehorende grafiek.

Tabel 4

Stellingen algemene enquête

	In welke mate zijn respondenten het eens of oneens
1	De methode moet WO vakken geïntegreerd aanbieden.
2	De methode moet geheel digitaal aangeboden worden.
3	De opdrachten moeten zowel coöperatief als zelfstandig moeten kunnen worden uitgevoerd.
4	Opdrachten moeten worden gemaakt in werkboeken.
5	De methode levert het tekst- en werkboek in één.
6	De methode moet toetsen bevatten.

*Figuur 2. Algemeen*

Uit de resultaten, verwerkt in de grafiek, is het een en ander te herleiden. Per stelling zijn de resultaten beschreven.

Drieëndertig procent van de respondenten reageert neutraal op de eerste stelling. Het maakt hen niet uit of de nieuwe methode de wereld oriënterende vakken geïntegreerd of los aanbiedt. Zevenenzestig procent van de respondenten geeft aan het eens of sterk eens te zijn met de stelling. Het merendeel van de respondenten staat dus open geïntegreerde methode.

Drieënzeventig procent van de respondenten staat niet open voor een methode dat wereldoriëntatie geheel digitaal aanbiedt. Zij zijn het oneens of sterk oneens met de tweede stelling. Zevenentwintig procent reageert neutraal op de stelling. Het merendeel van de respondenten ziet het dus niet zitten om met een digitale methode te werken.

Drieënzeventig procent van de respondenten geeft aan met een nieuwe methode te willen werken die opdrachten zowel coöperatief als individueel aanbiedt. Zij zijn het eens met de derde stelling.

Zeven procent van de respondenten reageert neutraal op de stelling. Het merendeel van de respondenten werkt dus graag met een methode dat opdrachten zowel coöperatief als individueel aanbiedt.

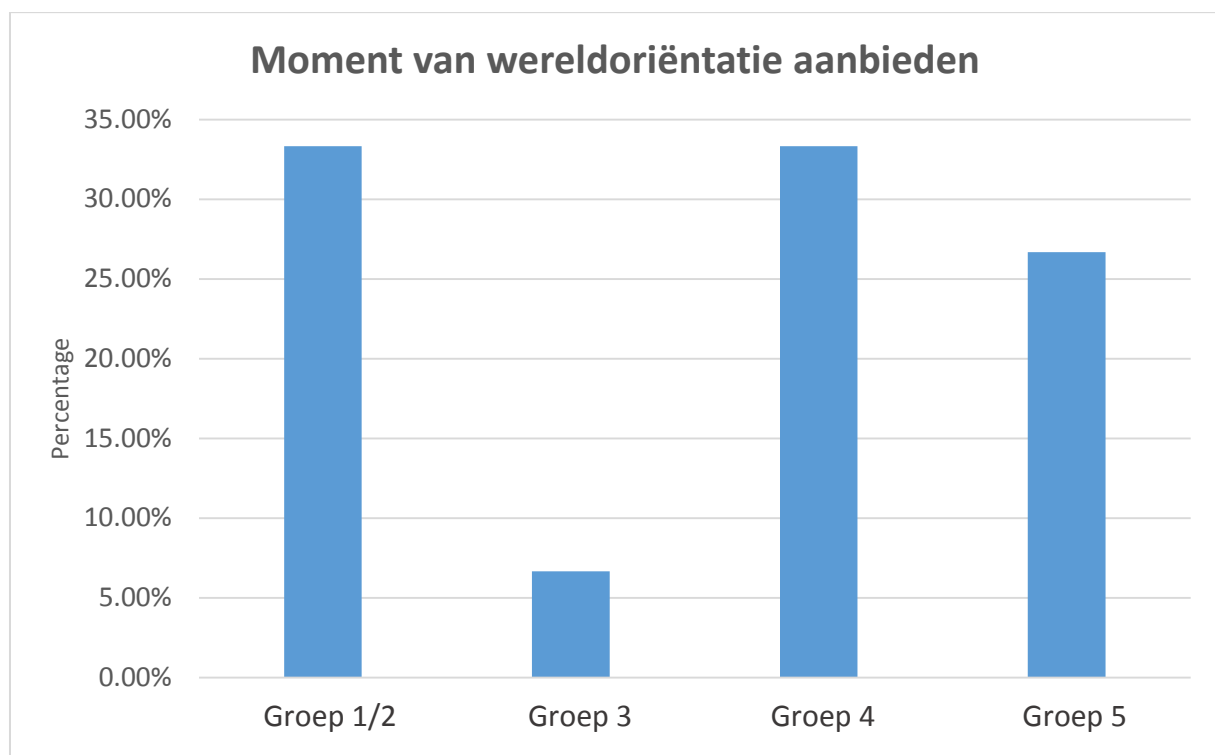
De respondenten reageren erg verschillend op de vierde stelling. Twintig procent van de respondenten geeft aan niet op zoek te zijn naar een methode waarin werkboeken worden gebruikt voor de opdrachten. Zevenentwintig procent is het eens met de stelling. Zij vinden dat een methode de wel werkboeken moet leveren. Drieënvijftig procent reageert neutraal op deze stelling. Het merendeel van de respondenten heeft dus geen duidelijke mening over het gebruik van werkboeken.

Twintig procent van de respondenten is het niet eens met de vijfde stelling. Veertig procent geeft aan wel op zoek te zijn naar een methode dat het tekst- en werkboek in één levert. De overige veertig procent reageert neutraal op de stelling. Er is niet met zekerheid te stellen dat de neutrale respondenten neigen naar eens of oneens.

Zeven procent van de respondenten, in dit geval gaat dit om 1 leerkracht, is het sterk oneens met de zesde stelling. Zevenenzestig procent van de respondenten is het eens of sterk eens met de stelling. Zevenentwintig procent reageert neutraal. Het merendeel van de respondenten geeft dus aan graag te werken met een methode dat toetsen bevat.

Moment van wereldoriëntatie aanbieden:

Wereldoriëntatie kan vanaf verschillende leeftijdsgroepen worden aangeboden. Vaak wordt in de kleutergroepen thematisch gewerkt en komt ook een onderdeel wereldoriëntatie in de lessen naar voren. In groep drie ligt de nadruk vooral op het leren lezen, schrijven en rekenen. Veel scholen beginnen met het aanbieden van wereldoriëntatie vanuit een methode vanaf groep 5. Om erachter te komen hoe de respondenten denken over het moment van aanbieden van wereldoriëntatie is deze vraag gesteld. In onderstaande grafiek is af te lezen hoe de meningen hierover verdeeld zijn.



Figuur 3. Moment van wereldoriëntatie aanbieden

De meningen over het moment van wereldoriëntatie aanbieden vanuit een nieuwe methode loopt ver uiteen. Drieëndertig procent van de respondenten geeft aan dat er een methode zal moeten worden aangeschaft die wereldoriëntatie vanaf groep 1/2 aanbiedt. Zeven procent geeft aan dat dit vanaf groep 3 zal moeten gebeuren. Drieëndertig procent geeft aan dat het aanbieden van wereldoriëntatie uit de nieuwe methode vanaf groep 4 zal moeten gebeuren. Zevenentwintig procent zou graag een methode willen aanschaffen die wereldoriëntatie aanbiedt vanaf groep 5. Een aantal respondenten verantwoorden hun keuze. Zo schrijft een respondent: "Bij groep 3 ligt de nadruk op leren lezen, schrijven en rekenen". Een andere respondent schrijft: "Het schema van de groepen 3 en 4 zijn te vol. Tenzij het een vakoverstijgende methode is". Weer een ander schrijft: "Groep 1/2 heeft thematisch onderwijs waar WO in wordt aangeboden". Ook schrijft iemand: "In de 1 t/m 4 wordt op een andere manier invulling gegeven aan WO. Voor deze groepen past dit niet naast het huidige programma".

Opmerkingen en aanvullingen:

Ter afsluiting van de enquête was er voor de respondenten een optie om opmerkingen of aanvullingen op de enquête geven. De punten die zij aangeven zijn op een enkele mening gebaseerd. Er kan op grond van deze enkele mening geen rekening gehouden worden met datgene dat de respondenten aangeven. Wanneer de respondenten het over deze punten gezamenlijk eens zijn zou dit de keuze voor de aanschaf van een nieuwe methode kunnen beïnvloeden. In onderstaand overzicht zijn de reacties van de respondenten weergegeven.

- Het moet praktisch zijn en voor de leerkracht gemakkelijk uit te voeren zijn.
- Er moet een evenwicht zijn tussen de tijd die de leerkracht in de voorbereiding moet steken en tussen wat de leerlingen leren en doen.
- Ik vind het belangrijk dat W.O. geen begripdend lezen wordt (zeker in de onder-/ middenbouw). De leerlingen moeten zelf dingen kunnen onderzoeken en kunnen ontdekken hoe iets zit. Het hoeft niet alle lessen leerkracht gestuurd te zijn. Een geïntegreerde methode heeft ook mijn voorkeur. Zo leren leerlingen betere verbanden te maken en helpt het om de kennis aan hun al bestaande kapstok te plaatsen.
- Er wordt al genoeg getoetst vanaf groep 3, laten we bij WO ingaan op de inhoud en het proces van leren. "Toetsen" kan ook op een andere manier, bijv. met spellen (kahoot), presentaties, creaties. WO kunnen integreren in andere lessen zou helemaal geweldig zijn.

7. Conclusie, aanbeveling en discussie

7.1. Conclusie en aanbeveling

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag zijn er verschillende deelvragen opgesteld. Deze zijn door de theorie en de respondenten, door het vormen van een visie, beantwoord. Op basis van de verkregen antwoorden op de deelvragen is er een conclusie getrokken. Hieronder is de onderzoeksvraag nogmaals beschreven.

Welke methode voor de wereld oriënterende vakken sluit het best aan bij de visie van de leerkrachten van de basisschool in kwestie?

Als resultaat van dit onderzoek werd er verwacht dat de meningen van de leerkrachten ver uiteen zou lopen. Uit gesprekken met een aantal leerkrachten is er opgemerkt dat de leerkrachten een maand voor het enquêteafname moment nog niet op één lijn zaten. Er werd verwacht dat het vinden van een passende methode erg lastig zou zijn en dat er daardoor niet een specifieke methode aanbevolen zou kunnen worden. Er werd verwacht dat er in dat geval in een teamvergadering overleg zou moeten plaatsvinden waarna er een besluit gevormd zou kunnen worden. Het team van de basisschool bestaat uit zestien leerkrachten. Vijftien van de zestien leerkrachten heeft de enquête beantwoord.

Uit het onderzoek is gebleken dat iedere wereldoriëntatie methode moet voldoen aan de kerndoelen van SLO (2009). Voor dit onderzoek is er gekeken naar het leergebied 'Oriëntatie op jezelf en de wereld'. Leerlingen oriënteren zich op de wereld, veraf, dichtbij, toen en nu daarbij wordt er ook gekeken naar het cultureel erfgoed. Verschillende vormen van leren kunnen hierbij worden gebruikt. Zo kan er bij wereldoriëntatie gewerkt worden aan de 21^e -eeuwse vaardigheden. Dit zijn vaardigheden die kinderen in de toekomst nodig zullen hebben. De directeur van de basisschool gaf aan deze graag terug te zien in de nieuwe methode. Uit de resultaten van de enquête is gebleken dat de leerkrachten deze vaardigheden ook belangrijk vinden bij wereldoriëntatie. De vaardigheden die volgens hen het belangrijkste zijn, zijn: samenwerken, computational thinking, probleemoplossende vaardigheden en kritisch denken. Dit zijn vaardigheden die bij ontdekkend leren worden gestimuleerd. Kerpel (2014) beschrijft ontdekkend leren als een werkwijze die vooronderstelt dat leerlingen ergens in psychologisch opzicht aan toe zijn en daarom in staat stelt hen uit te dagen om de wereld actief te onderzoeken. Het actief onderzoeken van de wereld is ook het uitgangspunt van omgevingsonderwijs. Leerlingen worden gestimuleerd om nieuwe dingen uit de directe omgeving te ontdekken. Volgens van Riessen en van Manen (2011) is omgevingsonderwijs, onderwijs waarin "de eigen leefomgeving centraal staat als uitgangspunt en object van studie" (p. 33). Ontdekkend leren en omgevingsonderwijs zijn dus twee manieren van leren die goed aansluiten bij de visie van de leerkrachten. Wanneer er gekeken wordt naar het tweede gedeelte van de enquête blijkt dat de school op zoek is naar een methode dat niet (geheel) digitaal is en wereldoriëntatie geïntegreerd aanbiedt. Het merendeel van de leerkrachten geeft aan graag met een methode te werken dat opdrachten zowel coöperatief als individueel aanbiedt. Over het gebruik en de invulling van werkboeken zijn de leerkrachten het niet eens. Ze geven wel aan graag gebruik te maken van toetsen bijbehorend aan de methode. Uit het derde deel van de methode is gebleken dat de school ervoor zal moeten kiezen om een methode aan te schaffen die wereldoriëntatie aanbiedt vanaf groep 5. Voor een overzichtelijke conclusie per enquêtedeel; zie bijlage 3.

De verwachtingen van dit onderzoek zijn geheel uitgekomen. Na het uitwerken van de deelvragen kan er worden geconcludeerd dat er niet een methode voor de wereld oriënterende vakken aansluit bij de visie. De reden hiervan is niet dat de meningen van de leerkrachten ver uiteenlopen. Dit was wel de verwachting.

Op dit moment zijn er weinig methodes op de markt die de wereld oriënterende vakken geïntegreerd aanbieden. Een van de onderzochte methodes is Blink Wereld Geïntegreerd. Deze methode is geheel digitaal. Omdat de leerkrachten aangaven niet op zoek te zijn naar een digitale methode zal dit niet een goede optie zijn. Deze methode sluit echter wel aan bij de vraag naar de implementatie van de 21^e -eeuwse vaardigheden. De nadruk ligt op het onderzoekend, ontdekkend en ontwerpend leren. Er wordt niet gewerkt met werkboeken en tekstboeken en de onderwerpen die behandeld worden, worden niet afgesloten met een toets. De leerkrachten gaven aan wel graag gebruik te maken van toetsen. Over het gebruik van de werk -en tekstboeken zijn de leerkrachten het niet eens. Een andere methode dat wereldoriëntatie geïntegreerd aanbiedt is Maandtaak maar ook deze methode wordt alleen digitaal aangeboden. Ook dit zal dus niet een goede optie voor de school zijn.

Er is dus geen specifieke methode die past bij de visie van de school. Een aanbeveling zou zijn dat het team met elkaar in gesprek gaat om een nog duidelijkere visie te vormen op wereldoriëntatie onderwijs. De vraag van de school en het aanbod van methodes sluit op dit moment niet op elkaar aan. De school kan er voor kiezen om de wensen aan te passen en te kiezen voor een methode die het best bij de wensen past. Wanneer de school kiest voor het aanbieden van de losse vakken aardrijkskunde, natuur/techniek en geschiedenis is er een groter aanbod van methodes. Een andere optie, wat ik zou aanbevelen, is wachten totdat er nieuwe methodes ontwikkelt zijn die een goede balans vinden tussen het aanbieden van ontdekkend leren en het werken met bronnen -en werkenboeken. Uit gesprek met Jeroen Sjerps, Adviseur Primair Onderwijs bij Heutink Groep, is gebleken dat er op dit moment nieuwe ontwikkelingen zijn op het gebied van wereldoriëntatie methodes. Scholen geven aan dat de theorie ontbreekt in de nieuwe methodes. Er wordt volgens hen nu teveel ingespeeld op de 21^e -eeuwse vaardigheden. Naar een combinatie hiervan wordt op dit moment veel gevraagd. Jeroen Sjerps heeft aangegeven dat er gewerkt wordt aan de vraag van de scholen. Hij beveelt daarom ook aan om twee jaar de ontwikkelingen af te wachten. Vervolgens kan er volgens de Adviseur Primair Onderwijs opnieuw gekeken worden naar passende methodes.

7.3. Discussie

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag is het zoeken naar een geïntegreerde wereldoriëntatie methode als basis genomen. Het merendeel van de leerkrachten gaf namelijk aan hier graag mee te werken. De voor- en nadelen van het geïntegreerd aanbieden van wereldoriëntatie zijn in dit onderzoek niet opgenomen. Er is niet onderzocht of het los of geïntegreerd aanbieden voor betere leeropbrengst zorgt. Een vraag dat dit onderzoek oplevert is dan ook, wat is de meerwaarde van een geïntegreerde methode? Het aanbod van losse methodes is namelijk veel groter. Doordat het aanbod groter is, kan beter gezocht worden naar een methode dat aansluit bij de vraag van de leerkrachten. De keuzes die een school maakt binnen het curriculum, dus ook binnen wereldoriëntatie, zijn afhankelijk van de manier waarop de school aankijkt tegen bepaalde, wetenschappelijke, zaken. Een school moet volgens Simons (2018) voor ogen hebben wat het doel van hun onderwijs is, wat de leerlingen volgens de school nodig hebben wanneer ze de school verlaten en wat ze het meest belangrijk vinden om leerlingen mee te geven binnen de wereldoriëntatie leertijd. Kortom: Waar wil je als school staan en waar sta je? Wat heb je hiervoor nodig, en wat is de rol van de wereld oriënterende vakken hierin? Wanneer een school deze punten duidelijk heeft bepaald kan er gekeken worden naar de invulling hiervan (Simons, 2018). Voor het kiezen van een methode is het dus van belang dat de leerkrachten op één lijn zitten. Over het gebruik van bronnen- en werkboeken zijn de leerkrachten het nog niet eens. Het team zal daarom hierover met elkaar in gesprek moeten voordat er concreet nagedacht kan worden over een nieuwe methode.

Naar mijn mening kan dit onderzoek, waarvan de resultaten als betrouwbaar kunnen worden aangenomen, niet een duidelijke visie van de leerkrachten vormen. Mijns inziens kan er daarom niet gekozen worden voor een methode dat aansluit bij de vraag van de leerkrachten. De leerkrachten zullen er voor moeten kiezen om de punten waarover ze het niet eens zijn te bespreken, om vervolgens een keuze te maken. Een andere optie is het uitstellen van de keuze en vertrouwen op de ontwikkelingen die volgens Jeroen Sjerps gaande zijn. Persoonlijk zou ik kiezen voor de laatste optie. Mogelijk wordt er op dit moment een nieuwe geïntegreerde methode ontwikkeld. Wanneer dit niet het geval is, kan er kan rustig gekeken worden of de nieuw ontwikkelde methodes beter aansluiten bij de visie dan het huidige aanbod.

8. Samenvatting

De basisschool wil graag met ingang van het schooljaar 2019-2020 een nieuwe methode aanschaffen voor de wereld oriënterende vakken. De school is niet meer content met de huidige methode. De leerkracht van groep 5 ziet tijdens de lessen dat leerlingen lang zwoegen om de tekst door te komen. De leerkracht geeft aan dat leerlingen geen plezier ervaren aan de wereld oriënterende vakken, bij het volgen van de huidige methode. Door deze manier van lesgeven onthouden de leerlingen weinig van de aangeboden stof. Ook de leerkrachten van de groepen 6, 7 en 8 geven aan problemen te hebben met de huidige methode. In deze groepen kunnen de leerlingen weliswaar de tekst goed lezen en begrijpen maar volgens hen is de didactische aanpak van niet passend bij de behoeftes van de leerlingen. Ook hier merken de leerkrachten dat de stof hierdoor niet beklijft. Voor het aanschaffen van een nieuwe methode is goed onderzoek nodig. De methode moet namelijk aansluiten bij de visie van de leerkrachten. Daarom wordt met dit verslag antwoord gezocht op de volgende onderzoeksvraag: **Welke methode voor de wereld oriënterende vakken sluit het best aan bij de visie van de leerkrachten van de basisschool in kwestie?** Om antwoord te krijgen op deze onderzoeksvraag zijn er deelvragen opgesteld. Deze deelvragen konden deels worden beantwoord uit de theorie. Voor het vormen van een visie is er een enquête uitgezet. Vijftien van de zestien leerkrachten hebben de enquête ingevuld. Uit de resultaten van dit onderzoek is gebleken dat het merendeel van de leerkrachten graag een geïntegreerde wereldoriëntatie methode aanschaf dat wereldoriëntatie aanbiedt vanaf groep 5. De geïntegreerde methodes die gevonden zijn worden digitaal aangeboden. De leerkrachten gaven juist aan niet een methode te willen die geheel digitaal aangeboden werd. Het team zal in overleg moeten om de wensen aan te passen zodat ze tot een besluit kunnen komen. Een andere optie is twee jaar wachten met het maken van een keuze want volgens Adviseur Primair Onderwijs, Jeroen Sjerps, van Heutink Groep vinden op dit moment volop ontwikkelingen plaats op het gebied van wereldoriëntatie. Hij raadt aan te wachten op de nieuwe ontwikkelingen waarna de school een keuze kan maken. Tegenwoordig zijn er namelijk veel scholen die een balans zoeken tussen het aanbieden van theorie en het bevorderen van de 21^e -eeuwse vaardigheden.

Bibliografie

Bakx, A., Ros, A., & Teune, P. (2012). *Opbrengstgericht onderwijs ontwerpen*. Bussum, Coutinho.

Basisonderwijs Advies. (n.d.). *Wereldoriëntatie*. Geraadpleegd op 7 januari 2019 via <http://basisonderwijsadvies.nl/woordenlijst/betekenis-wereldorientatie/>

Blink Wereld. (n.d.). *Wereldoriëntatie Geïntegreerd*. Geraadpleegd op 15 juni 2019 via <https://blinkwereld.nl/wereldorientatie-geïntegreerd/>

Jonk, A. (2016). *Wereldoriëntatie in de kijker*. (P. 3). Geraadpleegd op 10 januari 2019.

Kerpel, A. (2014). *Ontdekkend leren*. Geraadpleegd op 5 april 2019 via <https://wij-leren.nl/ontdekkend-leren-artikel.php>

Kok, S. (2018). *Presenteren kun je leren: vaarwel met de zenuwen!* Geraadpleegd op 26 maart 2019 via <https://www.squla.nl/presenteren-kun-leren-vaarwel-zenuwen>

Migchelbrink, F. (2018). *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*. Amsterdam: SWP.

Rapport Onderwijsinspectie. (2016).

Simons, N. (2018). *Een nieuwe methode voor wereldoriëntatie?* Geraadpleegd op 12 mei via <https://www.edux.nl/files/upload/138/artikel-een-nieuwe-methode-voor-wo.pdf>

Singel. (n.d.). *Interactieve globe* [Foto]. Geraadpleegd op 16 december 2018, van <https://www.singel.com/clementoni-interactieve-globe-clementoni.html>

SLO. (2018). Concept-leerlijnen voor 21e-eeuwse vaardigheden. Geraadpleegd op 1 mei 2019 via <http://downloads.slo.nl/Documenten/SLO%20%282018%29%2021e%20eeuwse%20vaardigheden%20kijkwijzers%20en%20leerlijnen%20concept.pdf>

Taaluniversum. (2019). *Wereldoriëntatie*. Geraadpleegd op 7 januari 2019 via <http://taaluniversum.org/onderwijs/termen/term/402/wereldorientatie/>

Theo Beker, Marja van Graft, Jan Greven, Pierre Kemmers, Martin Klein Tank, Sonja Verheijen (2009). *Oriëntatie op jezelf en de wereld*. Geraadpleegd op 11 december 2018 via <http://tule.slo.nl/OrientatieOpJezelfEnWereld/F-KDOrientatieJezelfEnWereld.html>

Theo Beker, Marja van Graft, Jan Greven, Pierre Kemmers, Martin Klein Tank, Sonja Verheijen (2009). *Oriëntatie op jezelf en de wereld: Karakteristiek*. Geraadpleegd op 11 december via <http://tule.slo.nl/OrientatieOpJezelfEnWereld/C-K-KDOrientatieJezelfEnWereld.html>

Van Den Heuvel Educatief. (2012-2019). *Maandtaak is leren op niveau*. Geraadpleegd op 15 juni via <https://www.maandtaak.nl/>

Van Graft, M. & Kemmers, P. (2007). *Het zevenstappenmodel*. Geraadpleegd op 5 april 2019 via <https://www.iederkindeentalent.nl/wp-content/uploads/2012/06/7stappenmodel.pdf>

Van Riessen, M., & van Manen, I. (2011). *Omgevingsonderwijs*. Assen, Van Gorcum.

Wereldorientatie.nl. (2019). *Kinderen leren presenteren in 5 stappen*. Geraadpleegd op 12 mei 2019 via <https://www.wereldorientatie.nl/wereldorientatie-blog/2019/2/22/kinderen-leren-presenteren-in-5-stappen>

Figuur 1. 21^e -eeuwse vaardigheden

Figuur 2. Algemeen

Figuur 3. Moment van wereldoriëntatie aanbieden

Tabel 1. Enquête methode wereldoriëntatie

Tabel 2. Tijkpad

Tabel 3. Stellingen en bijbehorende percentages onderdeel 21^e -eeuwse vaardigheden

Tabel 4. Stellingen algemene enquêtedeel

Bijlage 1

Proces: Logboek

Onderzoeksactiviteit	Datum	Tijdsinvestering
Informatiebijeenkomst Stenden	15-11-2018	1.5 uur
Gesprek directeur	28-11-2018	1 uur
College van o.a. begeleider	29-11-2018	2.5 uur
Gesprek begeleider	6-12-2018	1 uur
Gesprek begeleider	12-12-2018	1 uur
Hoorcollege	20-12-2018	1.5 uur
Bedenken aanpak scriptie/onderzoeksvraag	Kerstvakantie en verder	40 uren
College scriptie	10-01-2019	1.5 uur
Gesprek begeleider	15-01-2019	1 uur
Gesprek WO-werkgroep	22-01-2019	2 uur
Gesprek WO-werkgroep	5-02-2019	2 uur
WO-informatiemiddag	6-02-2019	3 uren
Gesprek WO-werkgroep evaluatie informatiemiddag	11-02-2019	1.5 uur
College	14-02-2019	4 uren
Contactmoment NHL-Stenden	27-02-2019	2 uur
Contactmoment NHL-Stenden	08-03-2019	3 uur
Gesprek WO-werkgroep	18-03-2019	2 uur
Voorlichting methode DaVinci	19-03-2019	2 uren
College	28-03-2019	3 uren
Gesprek WO-werkgroep	1-04-2019	2uur
Gesprek begeleider	5-04-2019	1 uur
Werken aan theoretisch kader	3-12-19 tot 14-04-19	95 uur
Onderzoeksplan aanpassingen doen en versturen	12-05-2019	2.5 uur
Goedkeuring onderzoeksplan en doorlezen feedback	20-05-2019	2.5 uur
Gesprek met begeleider	23-05-2019	1.5 uur
Enquête digitaliseren en opsturen	27-05-2019	5 uur
Fouten in onderzoeksplan verbeteren	31-05-2019	6 uren
Taalgebruik aanpassen, methode data verzamelen verduidelijken	2-06-2019	5 uren
Theorie koppelen aan praktijk	7-6-2019	8 uren
Logboek 'up to date' maken	8-6-2019	6 uren
Resultaten analyseren	9-6-2019	10 uren
Resultaten analyseren	10-6-2019	10 uren
Inlezen laatste onderdelen scriptie	11-6-2019	8 uren
Resultaten verwerken	13-6-2019	10 uren
Resultaten verwerken	14-6-2019	10 uren
Conclusie, aanbeveling en discussie schrijven	15-6-2019	10 uren
Discussie schrijven	16-6-2019	5 uur
Samenvatting schrijven	16-6-2019	10 uren
Onderzoeksverslag aanpassen	17-6-2019	6 uren

Conclusie, discussie, aanbeveling en samenvatting schrijven	Week 24 (2019)	
Onderzoeksverslag inleveren	Week 24 (2019)	
Mogelijk onderzoeksverslag aanpassen	Week 25 (2019)	
Onderzoeksverslag inleveren	Week 26 (2019)	

Bijlage 2

Kerdoelen wereldoriëntatie

Mens en Samenleving

Kerdoel 34: De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.

Kerdoel 35: De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument.

Kerdoel 36: De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.

Kerdoel 37: De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.

Kerdoel 38: De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.

Kerdoel 39: De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu.

Natuur en Techniek

Kerdoel 40: De leerlingen leren in de eigen omgeving veel voorkomende planten en dieren onderscheiden en benoemen en leren hoe ze functioneren in hun leefomgeving.

Kerdoel 41: De leerlingen leren over de bouw van planten, dieren en mensen en over de vorm en functie van hun onderdelen.

Kerdoel 42: De leerlingen leren onderzoek doen aan materialen en natuurkundige verschijnselen, zoals licht, geluid, elektriciteit, kracht, magnetisme en temperatuur.

Kerdoel 43: De leerlingen leren hoe je weer en klimaat kunt beschrijven met behulp van temperatuur, neerslag en wind.

Kerdoel 44: De leerlingen leren bij producten uit hun eigen omgeving relaties te leggen tussen de werking, de vorm en het materiaalgebruik.

Kerdoel 45: De leerlingen leren oplossingen voor technische problemen te ontwerpen, deze uit te voeren en te evalueren.

Kerdoel 46: De leerlingen leren dat de positie van de aarde ten opzichte van de zon, seizoenen en dag en nacht veroorzaakt.

Ruimte

Kerdoel 47: De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.

Kerdoel 48: Kinderen leren over de maatregelen die in Nederland genomen worden/werden om bewoning van door water bedreigde gebieden mogelijk te maken.

Kerdoel 49: De leerlingen leren over de mondiale ruimtelijke spreiding van bevolkingsconcentraties en godsdiensten, van klimaten, energiebronnen en van natuurlandschappen zoals vulkanen, woestijnen, tropische regenwouden, hooggebergten en rivieren.

Kerdoel 50: De leerlingen leren omgaan met kaart en atlas, beheersen de basistopografie van Nederland, Europa en de rest van de wereld en ontwikkelen een eigentijds geografisch wereldbeeld.

Tijd

Kerdoel 51: De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren.

Kerdoel 52: De leerlingen leren over kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken: jagers en boeren; Grieken en Romeinen; monniken en ridders; steden en staten; ontdekkers en hervormers; regenten en vorsten; pruiken en revoluties; burgers en stoommachines; wereldoorlogen en Holocaust; televisie en computer. De vensters van de canon van Nederland dienen als uitgangspunt ter illustratie van de tijdvakken.

Kerdoel 53: De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.

Bijlage 3

Conclusie per enquêteonderdeel

De conclusie van de enquête is gebaseerd op verkregen resultaten. De resultaten zijn verkregen van 15 respondenten van de 16 ondervraagden. Daarmee heeft dus 94% geantwoord op de enquête. Er kan gesteld worden dat dit onderzoek betrouwbaar is. Voor de visievorming van het team zijn er conclusies te schrijven per enquêteonderdeel.

21^e -eeuwse vaardigheden

Vrijwel alle respondenten vinden de 21^e -eeuwse vaardigheden een belangrijk onderdeel voor het toekomstig zaakvakonderwijs. Voornamelijk de vaardigheden samenwerken, informatievaardigheden, mediawijsheid, probleemoplossingsvaardigheden en het kritisch denken worden gezien als belangrijk tot zeer belangrijk.

Algemeen:

- Het merendeel van de respondenten staat open geïntegreerde methode.
- Het merendeel van de respondenten ziet het niet zitten om met een digitale methode te werken.
- Het merendeel van de respondenten werkt graag met een methode dat opdrachten zowel coöperatief als individueel aanbiedt.
- Het merendeel van de respondenten heeft geen duidelijke mening over het gebruik van werkboeken. Er is niet te stellen of deze respondenten neigen naar het gebruik van werkboeken of juist niet.
- Veertig procent geeft aan op zoek te zijn naar een methode dat het tekst- en werkboek in één levert. Veertig procent reageert neutraal op de stelling. Er is niet met zekerheid te stellen of de neutrale respondenten neigen naar eens of oneens.
- Het merendeel van de respondenten geeft aan graag te werken met een methode dat toetsen bevat.

Moment van wereldoriëntatie aanbieden:

Er zijn respondenten die de groepen 3 en 4 onderwijzen die duidelijk aangeven het niet te zien zitten om wereldoriëntatie te implementeren in hun lesrooster. Het is niet logisch om een methode aan te schaffen dat gebruikt wordt in groep 1/2, vervolgens twee schooljaren niet, om daarop volgend vanaf groep 5 weer te worden voortgezet. De doorgaande leerlijn zal in dit geval ontbreken. De benodigde voorkennis voor de leerlingen van groep 5 is mogelijk niet aanwezig. Mijns inziens is dit geen optie. Wanneer er geluisterd wordt naar de duidelijke visie van de leerkrachten van de groepen 3 en 4 zal de school ervoor moeten kiezen om een methode aan te schaffen die wereldoriëntatie aanbiedt vanaf groep 5.